PRAGMATICA REFORMULĂRII ÎN LIMBA ROMÂNĂ. FUNCȚII DISCURSIVE ALE MARCATORULUI *ADICĂ*

LILIANA HOINĂRESCU

Cuvinte-cheie: reformulare, metadiscurs, interdiscurs, marcatorul discursiv „adică”, funcții discursive.

Key words: reformulation, metadiscourse, interdiscourse, discourse marker “adică”, discursive functions.

I. CONSIDERAȚII TEORETICE

1. SCURT ISTORIC AL CONCEPTULUI

1.1. Reformularea este un fenomen textual şi discursiv complex, a cărui cercetare a fost luată în considerație relativ recent, fie sub aspect semantic, ca parafrază, mai ales în registrul scris, fie sub aspect pragmatic şi interacțional, interesând aspectele orale ale comunicării. Termenul de „reformulare” s-a impus, de altfel, ca termen supraordonat, care acoperă diverse manifestări discursive similare funcțional precum parafraza, glosa sau comentariul metaenunțiativ, repetiția şi corectarea. Cele mai importante studii, care s-au transformat ulterior, prin precizări şi reevaluări succesive, în direcții de cercetare distincte, au fost publicate, în spațiul francez, de Catherine Fuchs (1982; 1994), în spațiul german, de Elisabeth Gülich şi Thomas Kotschi (1983; 1995), în Elveția, de Şcoala genevеză, reprezentată de Eddy Roulet (1987) şi Corinne Rossari (1990; 1994) şi, în spațiul anglo-saxon, de Şcoala etnometodologică. Vom prezenta succint contribuțiile cercetătorilor amintiți la fixarea şi la redefinirea progresivă a conceptului, în acord cu extensia acestuia dinspre semantică spre pragmatica interacțională[1]. În ciuda unor premise teoretice diferite, este de remarcat că aceste lucrări sunt de altfel sincronice şi prezintă o clară tendință interdisciplinară.

1.2. În lucrările pe care Catherine Fuchs le-a consacrat parafrazei, întinse pe o perioadă de peste un deceniu, termenii reformulare şi parafrază desemnează alternativ[2] o practică de limbaj, utilizată încă din Antichitate în scopuri explicative, retorice, pedagogice, hermeneutice (cf. Fuchs 1982: 7-16; 1994: 3-40). Pornind de

[1] Pentru o prezentare critică a acestor perspective teoretice şi abordări metodologice, vezi şi Norén (1999: 13-37).

[2] Semnificativ pentru această alternanță conceptuală este titlul capitolului *La reformulation en discours: une pratique langagière* (Fuchs 1994: 3-40).

SCL, LXVI, 2015, nr. 1, Bucureşti, p. 3–33

BDD-A19505 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

la expresia lingvistică şi textuală a fenomenului discutat (1982), concepția autoarei se înscrie treptat într-o lingvistică a enunțării pe linia fondată de A. Culioli, susceptibilă de a fi integrată în cadrul mai general al pragmaticii reformulării (Fuchs 1994: 172). La capătul acestui traseu teoretic, Fuchs distinge între *parafraza lingvistică*, considerată o strategie deopotrivă cognitivă şi de limbaj[3] (metadiscursivă), recunoscută după marcatori lingvistici specializați, şi *parafraza pragmatică*, presupunând echivalența a două acte verbale. Studiile acestei cercetătoare sunt ilustrative pentru tendința, activă şi astăzi, de a restrânge noțiunea de reformulare la aceea de parafrază, chiar dacă este vorba de domeniul pragmatic. Pentru unii dintre susținătorii acestei orientări, reformularea presupune, *sine qua non*, o operație de suprapunere/echivalență semantică sau pragmatică, în absența căreia avem de-a face cu alte fenomene discursive (vezi Norén 1999: 28).

1.3. Elisabeth Gülich şi Thomas Kotschi au meritul de a deschide un vast câmp de studiu al conectorilor de reformulare şi de a reconsidera ipotezele teoretice anterioare prin investigarea interacțiunilor verbale. Pentru cei doi cercetători, reformularea are un rol important din punct de vedere discursiv şi interactiv (1983: 305); parafraza este considerată, într-o accepțiune mai largă, drept o operație de „duplicare discursivă" mai degrabă decât o operație de echivalență semantică (Gülich şi Kotschi 1995: 308). Axându-şi analiza pe un corpus format din eşantioane înregistrate, autorii definesc reformularea drept un act de compoziție textuală, care acoperă fenomene discursive, structural identice, ca *parafraza*, *refrazarea* şi *corectarea*. Ulterior, Gülich şi Kotschi (1995) vor prezenta o taxinomie a actelor de reformulare.

1.4. Şcoala geneveză aduce precizări importante privind definiția ilocutorie a reformulării, contribuind decisiv la o înțelegere extinsă şi nuanțată a conceptului. După Eddy Roulet şi Corinne Rossari, centrală în definiția reformulării este noțiunea de retrointerpretare, care permite distingerea a două categorii funcționale. Reformularea poate fi parafrastică, când se instaurează o relație de echivalență între două enunțuri, sau non-parafrastică, când se operează modificări ale perspectivei enunțiative (Roulet 1987: 115; Rossari 1994: 9). În funcție de aceste categorii, Rossari (1990) propune o tipologie a conectorilor de reformulare, distingând între (a) *conectori parafrastici* (de tipul *adică*, *altfel spus*, *în alți termeni*), care anunță o relație de (cvasi-)identitate semantică între două enunțuri, şi (b) *conectori non-parafrastici* (de tipul *în fine*, *în fapt*, *în sfârşit*), definiți prin gradul de distanțare dintre enunțul anterior şi cel reformulat. Scala de distanțare permite, după Rossari, distribuția lor în patru subclase: *recapitulare*, *reconsiderare*, *distanțare* şi *invalidare*.[4] Totuşi, necesitatea unei tipologii a reformulării după criteriul

[3] În original, „Une stratégie cognitivo-langagière" (Fuchs 1994: 162).

[4] Perspectiva largă asupra reformulării susținută de lingviştii genevezi nu a fost unanim acceptată. Coco Norén (1999), de pildă, defineşte reformularea, în sens restrictiv, parafrastic, respingând categoria reformulării non-parafrastice. Aceasta din urmă ar presupune fenomene de corectare şi reinterpretare, care nu sunt compatibile cu noțiunea de echivalență semantică, centrală, în viziunea sa, pentru definirea conceptului.

BDD-A19505 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

conectorilor a fost contestată de unii cercetători, care au observat cu justeţe că operaţia de reformulare poate fi efectuată cu succes şi în absenţa acestora (cf. Steuckardt 2009: 161). Conectorii sunt mărci importante în comunicarea scrisă, în cea orală mijloacele prozodice, paraverbale suplinindu-le adesea funcţia metadiscursivă.

1.5. În sfârşit, o altă direcţie importantă ilustrează cercetarea pragmatică de orientare anglo-saxonă, axată pe modelul etnometodologic de analiză conversaţională (vezi Sacks, Schegloff, Jefferson 1978; Ionescu-Ruxăndoiu 1999: 43-63). Accentul este pus pe funcţiile şi utilizările strategice ale reformulării, surprinse în cadrul mai larg al operaţiilor de reduplicare discursivă. Termenul mai general de „repetiţie”[5], utilizat în studiile interacţioniste, poate fi parţial echivalat, pentru a crea o terminologie unitară, cu termenul de reformulare[6], ca act verbal auto- sau heteroiniţiat repetiţia presupunând modificări variabile ale enunţului anterior (vezi taxinomia din Tannen 2007: 63-64). Repetiţia în conversaţie este strâns legată de alte fenomene specifice vorbirii spontane şi a fost studiată colateral în cadrul unor analize privind secvenţele metadiscursive (Roibu 2008), (auto)întreruperile (Jinga 2006), (auto)corectarea, dezacordul, ezitările (Schegloff, Jefferson, Sacks 1977; Ionescu-Ruxăndoiu 1999: 52-55; Wong 2000, Jinga 2002).

Din succinta prezentare critică de mai sus, se pot izola câteva observaţii cu caracter general privind implicaţiile discursive ale reformularii şi relaţiile acesteia cu alte fenomene comunicative, pe care le vom discuta în cele ce urmează.

2. REFORMULAREA – CONSIDERAŢII GENERALE

2.1. Noţiunea de reformulare este înţeleasă fie într-un sens restrâns, semantic, drept sinonim al parafrazei, fie într-un sens mai larg, pragmatic, prin integrarea unor fenomene interacţionale înrudite funcţional şi a noţiunii de reformulare non-parafrastică. În ceea ce ne priveşte, optăm pentru o interpretare extinsă dată conceptului. Reformularea intervine în procesele cognitive şi lingvistice de elaborare spontană sau controlată a enunţurilor, de aceea integrează din punct de vedere funcţional fenomene pragmatice precum autocorectarea şi repetiţia. Restrângerea ei la domeniul strict al parafrazei nu ni se pare profitabilă, aceasta fiind, de fapt, numai un caz particular al fenomenului.

2.2. Ca fenomen discursiv generalizat, reformularea interferează cu alte fenomene constitutive ale limbii, pe de o parte, cu *metadiscursul*, pe de altă parte, cu fenomenele de *interdiscurs* şi *polifonie enunţiativă*.

2.2.1. Presupunând operaţii de organizare discursivă, precum explicitare, precizare, amplificare a enunţului, (auto-)corectare sau rectificare, reformularea

[5] Pentru o discuţie detaliată asupra repetiţiei ca fenomen discursiv, vezi, printre alţii, Tannen (1989/2007), Bazzanella (ed.) (1996), Johnstone (ed.) (1994).

[6] Preluăm această sugestie conceptuală de la Coco Norén (1999: 29-30).

BDD-A19505 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

este invariabil amintită în studiile privind operațiile metadiscursive[7]. În fapt, reformularea este considerată în multe lucrări o categorie metadiscursivă, fără a exista un consens privind descrierea mai strictă a acestei categorii şi a subclaselor pe care le include[8]. Indecizia este legată, într-o bună măsură, de sensurile sensibil diferite care se acordă astăzi noțiunii de „metadiscurs", revendicat nu numai de lingvistică, ci şi de semantica logică şi de cognitivism. În linii generale, în lingvistica modernă, prin metadiscurs se înțelege o importantă trăsătură a comunicării, autoreferențialitatea, care acționează atât la nivelul acțional (metalingvistic) al proceselor comunicative, cât şi la nivelul interacțional (pragmatic) (vezi Ionescu-Ruxăndoiu 2003: 143). De aici existența unor categorii subsumate noțiunii generice „metalimbaj": metalingvistic, metacomunicativ şi metadiscursiv. Primul termen se referă la operațiile de explicitare lingvistică propriu-zisă, pe când ultimii doi termeni desemnează enunțurile care descriu o conduită interacțională şi discursivă (pragmatică). În articolul de față, vom utiliza termenul „metadiscurs" generic, ca o categorie mai largă, care include enunțurile metalingvistice.

Studiile mai noi privilegiază o abordare retorică şi funcțională, subliniind rolul social şi interpersonal al metadiscursului în realizarea unei comunicări eficiente, orale sau scrise (Hyland 2005). Din această perspectivă, metadiscursul este considerat, mai restrictiv, drept un termen umbrelă pentru un ansamblu eterogen de mijloace lingvistice şi interpersonale (retorice) prin care un autor (emițător) introduce un discurs (text) într-un context sociocultural, ajutând cititorul (receptorul) să organizeze şi să interpreteze mesajul propus, potrivit valorilor mutual împărtăşite (cf. Hyland, Tse 2004: 157; Hyland 2005: 18-20). Contextualizarea socioculturală pe care o operează metadiscursul (iar reformularea este o categorie importantă a acestuia) este în relație cu o altă trăsătură a comunicării, şi anume *interdiscursul*.

2.2.2. Reluarea unui enunț într-o altă formă, semantică (parafrastică) sau pur pragmatică (interacțională) presupune un raport polifonic între enunțul-sursă şi enunțul rectificator. Reformularea este fie *intradiscursivă*, când vorbitorul se raportează la propriul enunț, fie *interdiscursivă*, când se intervine asupra unui enunț alogen. Introdusă de Mihail Bahtin, în studiile sale asupra discursului în roman, noțiunea de dialogism sau polifonie[9], referitoare la relația pe care orice enunț o întreține cu enunțurile care circulă într-un anumit cadru sociocultural, a

[7] Vezi Borillo (1985), Authier-Revuz (1995), Roibu (2008), Dascălu-Jinga (2011).

[8] Vezi, de pildă, taxinomia actelor metadiscursive propusă de Măgureanu (2010). Între acestea, actele metasemantice (explicative) sunt considerate a fi realizate, de cele mai multe ori, prin operații de reformulare sau reluare a enunțului inițial. După natura raportului semantico-pragmatic stabilit între *explicans* şi *explicandum*, se disting variantele: explicație definițională; explicație comentariu (glosă); explicație prin interpretare; explicație prin reformulare, auto- sau heteroinițiată – enunțată, cel mai adesea, în scopuri polemice (Măgureanu 2010: 41-42).

[9] Bahtin utilizează simultan termenii *dialogism*, *polifonie* şi *plurivocitate* discursivă (Bahtin 1982: 111-291).

BDD-A19505 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

fost integrată în pragmatică şi teoria enunțării, inițial, de Oswald Ducrot (1984). Jacqueline Authier-Revuz (1995), cercetătorii grupului scandinav ScaPoLine[10] au dezvoltat şi au rafinat ulterior analizele lingvistice asupra polifoniei, referindu-se în special la mărcile explicite prin care locutorul semnalează prezența altor enunțuri în propriul enunț (tipurile de modalizare autonimică), realizate prin mijloace verbale (verbe *dicendi*, adverbe de mod etc.) sau grafice (ghilimele, subliniere). Simultan cu acest efort de formalizare lingvistică, cercetările praxematice afirmă o întoarcere la concepția bahtiniană, pe care încearcă, pe de o parte, să o clarifice (Bres / Nowakowska 2006) şi, pe de altă parte, să o definească în dimensiunea sa discursivă în sens larg, independent de formele şi mărcile sale strict lingvistice[11].

Ca expresie a unui proces de reelaborare enunțiativă, reformularea poate fi apropiată de noțiunile de ajustare intersubiectivă sau de intersubiectivitate din lingvistica lui Antoine Culioli, referitoare la relația de intercomprehensiune dintre interlocutori (Culioli 2002: 196). Această adaptare continuă la celălalt a fost legată de dialogismul bahtinian, orice discurs pronunțat de un enunțiator trebuind să ia în considerație registrul limbii utilizat de co-enunțiator (cf. Pennec 2012: 183)

Revenind la relația dintre reformulare şi polifonie enunțiativă, este interesant de observat faptul că discursul raportat indirect liber este în același timp o formă interdiscursivă şi metadiscursivă[12]. În orice caz, relația dintre fenomenele discutate: reformulare, metadiscurs, interdiscurs atestă complexitatea limbajului şi interdependența trăsăturilor sale constitutive.

2.3. O a treia observație generală se referă la conotațiile etice ale reformulării. Având în vedere statutul său parafrastic şi non-parafrastic, intra- şi interdiscursiv, reformularea poate fi exploatată în diverse scopuri perlocuționare; intervin aici atât parametri individuali, legați de intenția comunicativă, cât şi parametri mai generali, legați de contextul discursiv. La un pol al acestei valorizări avem o etică pozitivă, în discursul ştiințific sau în cel didactic – unde conceptului i se atribuie valențe altruiste de explicitare, clarificare, popularizare, – la celălalt pol, o etică negativă, în discursul mediatic sau în cel politic, unde reformularea (mai ales cea interdiscursivă) este utilizată, deseori, ca un instrument de manipulare. De altfel, cercetările pragmadialectice au evidențiat diferite modalități de distorsionare

[10] ScaPOLine este prescurtarea după "théorie SCAndinave de la POLyphonie LINguistiquE". După Henning Nølke, scopul cercetătorilor scandinavi este « de créer une théorie formalisée qui soit en mesure de prévoir et de préciser les contraintes proprement linguistiques qui régissent l'interprétation polyphonique » (Nølke 2009: 81).

[11] Vezi *Cahiers de praxématique*, 45 (2006), *Hétérogénéités énonciatives et types de séquence textuelle*, precum şi numărul 49 (2009), *A la recherche des voix du dialogisme*.

[12] „Le discours rapporté c'est le *discours dans le discours*, *l'énonciation dans l'énonciation*, mais c'est, en même temps, *un discours sur le discours*, *l'énonciation sur l'énonciation* (Bahtin, 1977: 161).

BDD-A19505 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

citațională, prin reformulare, parafrază, emfatizare greşită, considerate tot atâtea modalități de argumentare falacioasă[13].

II. MARCATORI DE REFORMULARE[14] ÎN LIMBA ROMÂNĂ. STUDIU DE CAZ: *ADICĂ*

1. PRECIZĂRI PRELIMINARE

În cele ce urmează, ne propunem să prezentăm funcțiile discursiv-pragmatice ale marcatorului *adică* în limba română. Analiza este orientată sincronic – cu trimiteri comparative la alți marcatori de reformulare din limba română şi din alte arii lingvistice – şi diacronic – pentru a surprinde evoluția semantică şi pragmatică a acestui operator discursiv şi fixarea lui la funcțiile discursive actuale.

2. SCURTĂ PRIVIRE COMPARATIVĂ ŞI DIACRONICĂ

În unele limbi romanice, marcatorului discursiv *adică* îi corespund expresii cu verb *dicendi*: fr. *c'est à dire*, it. *cioè a dire*, sp. *es decir*, *es a dir*. Etimologia lui *adică* este considerată nesigură, DELR dând ca probabil un etimon latinesc.

> **AD*I*CĂ** adv. (înv.) „iată; cu alte cuvinte – voici; c'est-à-dire" c.1500 (var. *adecă*), var. a*decă*, a*dică*.
>
> Et. nes., probabil lat. *adde quod*, G. Ebeling, ZRPh 25,1901, 525, I.-A. Candrea, „Romania" 31, 1902, 296–297, PEW 23, TDRG sau lat. *ad id quod* SDLR // Lat. *ad quod* CDED I 32; lat. *adaeque* CDER 81; *ad dicam* (< gr. *δίκη*) HEM 294; et. nec. DA, DEX.

Aşa cum putem constata, atestarea mărcii *adică* este foarte veche în limbă, ocurențele multiple în primele texte româneşti prefigurând deja un profil polifuncțional.

[13] Vezi Walton, Macagno (2011: 27–28): „Manipulation of quotation is a common tactic in argumentation and it can be carried out quite deceptively in ways that are hard for a critic to pin down or for an opponent to deal with effectively. From an argumentative point of view, quotations are not only reported propositions, but acts in a discourse aimed at pursuing a specific communicative goal."

[14] În articolul de față, sintagmele *conector (discursiv) de reformulare / marcator (discursiv) de reformulare / operator (discursiv) de reformulare* vor fi utilizate alternativ, în funcție de valorile contextuale ale mărcii de care ne ocupăm. Conectorii sunt considerați de unii cercetători o subclasă a marcatorilor discursivi, statut de incluziune care presupune o substituție funcțională parțială a acestora (vezi şi Rossari 2006). Termenul „operator" discursiv provine din semantica logică şi pragmatica franceză (vezi Anscombre, Haillet, Donaire eds. 2013) şi este propus ca termen generic pentru conectorii şi marcatorii discursivi, unitățile ambelor clase putând avea funcții discursive comune, care fac dificilă diferențierea lor. Pentru o perspectivă teoretică asupra marcatorilor discursivi (*discourse markers*), vezi şi Schiffrin (1987), iar asupra conectorilor pragmatici, vezi şi Ştefănescu (2007a). Pentru o discuție privind diversitatea terminologică a acestor unități pragmatice multifuncționale, vezi şi Dostie (2004: 40–43).

BDD-A19505 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

După DA, sensurile inițiale ale lui *adică* (până în sec. al XVIII-lea, în varianta *adecă*), consemnate în textele religioase, sunt exclusiv prezentative, deictice. *Adecă* este echivalentul actualei interjecții cu valoare deictică *iată*. Exemplele de mai jos, extrase din *Psaltirea Hurmuzaki*, *Codicele voronețean* şi *Palia de la Orăştie*, ilustrează aceste valori:

[*adecă* – valori deictice, prezentative]

(1) Întoarce-se-vor vrăjimaşi<i> miei înrapoi înr-aceaea dzi ce te chem; ***adecă*** cunoscuiu că Dumnedzeul mieu eşti tu. (PSALT. HUR. II, 47^{r}/10)

(2) Că întru ceasta noapte-mi stătu înrainte îngeru*l* celuia ce-i slujescu de-mi grăi: «Nu te teame, Pavle, că înraintea lui Chiesariu ți se cade să stai şi ***adecă*** dărrui ție Dumnedzeu toți cîți noată cu tinre» (COD. VOR.[2] 45^{r}/12)

(3) Demîneața iară ***adecă***, iaca, Liia. (PO: 98/25)

Formele prezentative ale lui *adecă* vor fi consemnate şi ulterior, până spre sfârşitul secolului al XVII-lea, perioadă când vor fi complet înlocuite de *iată*. Această substituție coincide, potrivit autorilor DA, cu deplasarea semantică a lui *adecă* de la valoarea de interjecție deictică spre «un adverb explicativ, cu sensul lui *anume*, corespunzând latinescului „id est”» (DA 1913: 36). Aşadar, după DA, sensurile explicative ale lui *adecă*, exemplificate cu texte din această perioadă, sunt derivate din cele deictice[15]. O cercetare atentă a textelor vechi, pe care am întreprins-o pe baza unui corpus electronic, infirmă totuşi ipoteza susținută de autorii DA, încă din textele lui Coresi, mai precis din a doua jumătate a secolului al XVI-lea, putându-se înregistra uzul alternativ, specializat pragmatic, al celor două valori ale lui *adecă*. După observațiile noastre, valorile prezentative apar mai ales în textele evanghelice propriu-zise, în timp ce valorile metadiscursive apar, cum este firesc, în lucrările de comentariu teologic. În continuare, vom încerca să argumentăm în ce constă specializarea funcțională care a condus la o distribuție diferită a valorilor lui *adecă* în textele aparținând corpusului biblic şi în cele catihetice.

După cum este binecunoscut, Scripturile iudeo-creştine s-au constituit într-un canon în etape distincte, după ce au circulat şi s-au transmis exclusiv prin tradiție orală, o perioadă variabilă de timp[16]. Circulația orală a afectat formal şi aspectul scris, care a păstrat mărcile de enunțare proprii discursului direct, revelat. În ce priveşte textele evanghelice, acestea sunt profund dialogale, iar reproducerea discursurilor este aproape exclusiv directă, marcată clar prin verbe *dicendi*. Rareori există parafraze, şi niciodată acestea nu privesc cuvintele Domnului, cele care

[15] Trebuie precizat că autorii DA vor consemna în nota etimologică şi alte ipoteze privind evoluția semantică a lui *adecă*, unele contrare celei susținute mai sus, potrivit cărora sensul explicativ este cel originar (DA 1913: 37).

[16] Pentru tradițiile orale ale *Vechiului Testament*, vezi Miller 2011, pentru cele ale *Noului Testament*, vezi Horsley, Draper, Foley (eds.) 2011.

BDD-A19505 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

ocupă cantitativ, în mod firesc, cel mai mare spațiu textual. Punerea în cadru narativă este schematică, importantă în *Evanghelii* fiind reproducerea cuvintelor sacre, păstrate, după opinia savanților, inițial în culegeri de *logia* (așa cum s-a păstrat astăzi *Evanghelia* apocrifă *după Toma*; o astfel de culegere de *logia* a fost reconstituită de savanți în documentul desemnat prin sigla *Q*[17]). Este vorba, fără îndoială, de autoritatea cuvântului transmis, care trebuie reprodus cât mai fidel. Or, valorile prezentative, deictice, sunt proprii discursului direct, discurs profund legat de contextul său de enunțare[18]. Aceste valori deictice au o importantă funcție comunicativă în textele evanghelice, asigurând un prezent etern, trans-istoric, al enunțării; receptorii au senzația că învățăturile, cuvintele le sunt direct adresate, de unde caracterul lor profund emoționant şi persuasiv. Tocmai pentru a sublinia caracterul autentic, direct, al vorbirii, în limba veche deicticele sunt dublate adesea în formula *adecă acmu* (*iată acum*), iar *adecă* alternează cu *iată:*

[sens deictic, prezentativ]

(4) În vreamea aceaea întrebat fu Isus de farisei când va veni împărățiia lu Dumnezeu. Răspunse şi zise: „Nu va veni împărățiia lu Dumnezeu cu ştire, nece vor zice: „Iată cicea" sau: „Iată colea". ***Adecă*** *amu* împărățiia lu Dumnezeu înlăuntru de voi iaste". (CORESI, TETR. 2: 159^{v})

(5) Zise Domnul ucenicilor lui: „***Adecă*** dau voao puteare să călcați pre şarpe şi pre scorpiă şi pre toată tăriia drăcească şi nemica voi să vatăme însă de aceaea nu vă bucurareți că duhurile voao cuceri-se-vor. Bucurați-vă că numele voastre scrise sânt la ceriu". (CORESI, TETR. 2. 140^{v})

Adecă (acmu) rămâne o marcă a discursului direct şi în alte scrieri ale *Noului Testament* tipărite de Coresi, cum este *Apostolul* (1566): *Faptele apostolilor* sunt texte narative, pe care este grefată aceeaşi structură dialogală, dramatizată, a *Evangheliilor*, redând cuvintele atribuite de tradiție apostolilor şi primilor martiri, iar *Epistolele* sunt texte concepute spre a fi citite în public, adresate primelor comunități creştine[19]:

(6) Ce însă nece un cuvânt nu fac; n-am sufletul mieu a cinsti, ce să sfârşesc curărea mea cu bucurie şi slujba ce-am priimit de la Domnul Isus, derep ce să mărturisesc Ievanghelia bunătății lu Dumnezeu. Şi ***adecă*** *acmu* eu ştiu că mai mult nu vreți vedea fața mea voi toți întru câte-am îmblat propoveduind Evanghelia lu Dumnezeu. (CORESI, L., *Faptele* XX: 97/24-26)

[17] Din germ. *Quelle* = sursă, izvor. Este vorba de o reconstrucție literară cuprinzând acele sentințe, *logia*, care se regăsesc în *Evangheliile* lui Matei şi Luca şi care au, potrivit savanților, o sursă comună. Vezi, printre alții, Perrot (1998: 11-25), Quesnel (2002: 172-176).

[18] Pentru trăsăturile generale ale comunicării orale, între care indexicalitatea, vezi Ong (1982/2002: 36-55); Ionescu-Ruxăndoiu (1999: 12-19).

[19] Despre practica citirii publice a textelor care au alcătuit *Noul Testament*, vezi von Harnack (2007: 31-33).

BDD-A19505 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

(7) ***Adecă*** *amu* sfârşii şi pecetluii lor rodul acesta; duce-mă-voi în Spaniia. Eu ştiu că voi veni cătră voi, întru împlearea blagosloveniei evangheliei lu Hristos voi veni. (CORESI, L., *Romani* XV: 275/28-30)

Acolo unde textele lui Coresi au o turnură catihetică, de învățătură teologică, apar şi valorile metalingvistice ale lui *adică* (*adecă*). *Cartea cu învățătură* (1581) a lui Coresi este edificatoare, caracterul intertextual (citațional) al catehismului permițând surprinderea celor două funcții discursive diferite în acelaşi text: în citatele din *Evanghelie*, *adecă* are sens deictic, pe când în pasajele explicative (tâlcuitoare) *adecă* se apropie de un sens explicativ, metalingvistic.

[valori deictice vs. valori metalingvistice]

(8) (Evanghelie) Şi grăi lui Isus: „Scoală, ia-ți patulŭ tău şi îmblă!" Şi aciia, sănătosŭ fu omul; şi luo patul lui şi îmbla.
(Tâlcŭ) O, zisa lui cu mare tărie! Adevărŭ amu, glasŭ cu tărie, glasulŭ lu Dumnezeu! Pre cuvântulŭ sfântului, lu Davidŭ, că „***adecă***, deade glasului său glasŭ cu tărie". ***Adecă***, *acmu* zise Hristosŭ bolnavului: „Scoală!", şi aciia lucratŭ fu zicerei, împreună amu priimindŭ tăriia cuvântului. Şi aciia, se sculă şi îmblà bolnavulŭ. Că grăiaşte şi noao Hristosŭ, slăbiților de suflete, fraților: „Sculați-vă şi îmblați!" *Ce se zice*, că nu vă iaste voao cu destulŭ numai a vă scula den cădeare, ce alergându de pripă spre bunătăți, sfârşindŭ curărea bunătăților. (CORESI, EV. 158/14-25)

Să remarcăm în citatul de mai sus şi expresia cu valoare metalingvistică *ce se zice*, care prefațează comentariul teologic. În exemplele următoare, sensul explicativ al lui *adecă* ne pare mai net disociat de valorile deictice.

[valoare metalingvistică]

(9) Dereptŭ aceaia noi trebuiaşte să ertămŭ greşalele fraților noştri, şi să lepădămŭ totŭ răulŭ şi hitleniia de la inema noastră, şi să îmblămŭ cum se cade creştinilorŭ, carei ne chemămŭ pre numele lu Hristosŭ. Să nu zicem că mult amŭ ertatŭ fraților, ei iară greşiră noao. ***Adecă*** *amu*, şi noi să avemŭ a auzi de la Dumnezeu, căce şi noi încă multŭ greşimŭ lu Dumnezeu! (CORESI, EV. 42/27-33)

(10) Aceasta ştiindŭ, fraților, să ne lepădămŭ şi noi de sine, pentru Dumnezeu. Nemică să nu ne pare mai bunŭ decât elŭ, nici bogăția, nici bucatele, nici măriia, nici dulceața trupului, nici însăşŭ această viață a noastră. Ce ***adecă***, aceastea toate să le părăsimŭ şi să meargemŭ după Hristos, Domnulŭ nostru, şi crucea lui a-umărŭ să luomŭ, şi ale trupului pohte şi trufe să le omorâmŭ, şi morției lu Hristosŭ să ne chipuimŭ, ca să putemŭ şi noi zice după dumnezeescului apostol Pavelŭ: „Lăcuimŭ de acmu nu noi, ce întru noi Hristosŭ lăcuiaşte" (CORESI, EV. 75-76/25-34)

(11) Iară mândrii Elinilorŭ şi cărtularii şi fariseii, cei ce căută măriia şi şedearea de mai susŭ, aceştea se cheamă silnici. Ce pre ei i surpă den scaunŭ, pre cei ce-i ținea ca învățătorii şi înalță pre carei-şŭ smeriră sineşŭ suptŭ tarele mâni ale lu Dumnezeu

BDD-A19505 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

(*ce se zice* limbile, ***adecă*** *cum ai zice*, împreună totŭ omulŭ ce-i smeri păcatului), că crezură celui ce deştinse de susŭ, şi deade lorŭ puteare să calce spre şarpe şi spre scorpie şi spre toată tăriia drăcească. (CORESI, EV. 557-558/26-33)

În exemplul (11), valoarea explicativă este dublată/întărită printr-o expresie cu verb *dicendi* (***adecă*** *cum ai zice*), aşa cum valorile deictice exemplificate mai sus erau dublate şi întărite (***adecă*** *iată*, ***adecă*** *acmu*). Observăm interferenţa între expresia *ce se zice* cu rol metalingvistic comentată de noi la exemplul (8) şi *adecă* explicativ. Această dublare a sensului (prin mijloace lexicale sau gramaticale) reflectă o tendinţă a limbii române şi clarifică în contextul dat sensul metalingvistic dincolo de orice dubiu.

Dacă la Coresi ocurenţele lui *adecă* metalingvistic sunt totuşi rare, în *Cazania lui Varlaam* (1643), aceste valori explicative, foarte clar marcate[20], devin mai frecvente decât cele deictice:

[valoare deictică]

(12) Într-aceea vreame mergea Isus într-o cetate ce să chiamă Nain şi cu nusul mergea ucenicii lui mulţi şi năred mult. Şi deaca să apropie de poarta cetăţei, ***adecă*** scotea mort pre un cocon unul născut maicei sale, şi aceea era săracă şi năred mult din cetate cu nusa. (VARLAAM, C. 317^{v}).

[valoare metalingvistică]

(13) Iară feciorul cel mai mic, ***adecă*** păcătosul, cela ce iubeaşte păcatele, pentru păcate grozave şi scârnave să depărteadză de părintele cel milostiv, de Dumnedzău, şi de fratele cel mai mare, de ceata direpţilor, şi de îngerii cei luminaţi să depărteadză. (VARLAAM, C. 12^{v}-13^{r})

(14) Întăiiu arată: când ne rugâm să ne iiarte Dumnedzău greşealele noastre, aceaia iertăciune o pune Dumnedzău pre noi, ca să iertăm noi întăiu greşealele fraţilor noştri, ***adecă*** fiecărui creştin. (VARLAAM, C. 30^{r})

(15) Însuşi Domnul Hristos dzice în Svânta Evanghelie: „Nime nu poate să slujască a doi domni, ***adecă*** şi lui Dumnedzău, şi diavolului; căci că pre unul va iubi, ***adecă*** pre diavolul, iară pre Dumnedzău va urî; şi lucrurile lui ceale reale a diiavolului va îndrăgi, iară lucrurile lui Dumnedzău le va ură. (VARLAAM, C. 97^{v})

pentru ca, în *Biblia* lui Şerban Cantacuzino, de la 1688[21], prezentativul *adecă* să fie complet înlocuit de *iată* în textul biblic. În mod simptomatic, *adecă* are numai patru ocurenţe, cu valori explicative, metalingvistice, în *Prefaţa* lui Şerban Cantacuzino:

[20] DA notează absenţa valorilor metalingvistice ale lui *adecă* la VARLAAM; cel mai probabil, aceasta este o simplă omisiune de inventariere a tuturor contextelor în care apare *adecă*.

[21] Şi în *Cheia înţelesului*, scriere cu valoare catihetică din 1678, traducere de Varlaam, mitropolit al Târgoviştei, toate cele 96 de ocurenţe ale lui *adecă* au valoare metalingvistică. La fel, în *Liturghierul* lui Dosoftei, spre sfârşitul sec. al XVII-lea sensurile explicative sunt certe (cf. p. 47, p. 299).

BDD-A19505 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

(16) N-avem să trimitem corăbiile la Tarson cu corăbiarii păgînului Ohoziei şi cu neguţătorii Tirului, ca să le încărcăm de aur curat, cu păuni pestriţi de tot fealiul şi cu alte striine şi scumpe neguţitorii, căci nepotrivit mai bune şi mai scumpe ne pune dumnezăiasca poruncă înainte să dobîndim cu talandul, ***adecă*** sufletele pentru Hristos, pentru care toată lumea nu iaste vreadnică, şi pentru suflete să dobîndim faptele ceale bune (BIBLIA (1688)[3], *Prefaţă* : XXI)

O urmărire atentă a ocurenţelor metalingvistice ale lui *adecă* în textele secolului al XVI-lea şi din prima jumătate a secolului al XVII-lea contrazice opinia din DA, pe care am enunţat-o mai sus, potrivit căreia valorile deictice/prezentative sunt exclusive în perioada amintită. Dimpotrivă, ele sunt atestate încă de la Coresi şi Varlaam, în mod semnificativ în *Cazanii*, adică în texte de comentariu teologic, explicativ-didactice. În opinia noastră, preponderenţa valorilor deictice ale lui *adecă* în textele vechi este legată de oralitatea constitutivă a *Scripturilor*, fie că este vorba de *Psalmi* (texte adresate), de naraţiuni evanghelice (*Evangheliile*) sau apostolice (*Faptele apostolilor*), cu reproducerea discursului direct, sau de *Epistole*, texte care prezintă formal un caracter mixt, oral/scriptic. Referitor la *Cazaniile* lui Coresi, Densusianu face o observaţie interesantă, în sprijinul argumentaţiei noastre, constatând discrepanţe de registru discursiv între limba mai rigidă a textelor evanghelice (care au fost supuse unor constrângeri de traducere sau de cult) şi limba mai „liberă, mai naturală, a tâlcului care le însoţeşte”[22] (Densusianu 1938: 239). Or, în aceste condiţii, putem presupune că uzul metalingvistic al lui *adecă* se impusese în limbă, consemnarea sa mai rară în texte fiind dictată de considerente pragmatice, adică de natura textului: text de cult / text interpretativ. Ipoteza unei evoluţii istorice concomitente a acestor două valori semantice (prezentativ şi explicativ) devine astfel pe deplin plauzibilă.

Pe de altă parte, formularea unei explicaţii în legătură cu pierderea completă a sensului deictic al lui *adecă* şi înlocuirea sa cu *iată* rămâne la nivel conjectural, câtă vreme ambele prezentative au coexistat în limba scrisă, în textele religioase, texte conservatoare prin definiţie, iar atestările de limbă vorbită, populară, lipsesc. Nu este însă exclus ca uzul deictic al lui *adecă* să fi fost resimţit de traducătorii şi editorii de carte religioasă ai vremii drept uşor arhaizant sau mai puţin literar, iar înlocuirea sa completă şi relativ bruscă în texte – cam pe la sfârşitul secolului al XVII-lea – poate fi o dovadă[23]. După un secol de tradiţie ortodoxă livrescă, şi limbajul religios românesc se emancipează de sub tutela modelelor străine, acest

[22] Vezi şi continuarea pasajului, la fel de relevantă pentru discuţia noastră: „Pe de altă parte, deoarece traducerilor li s-au adăugat uneori prefeţe, epiloguri, în care se poate recunoaşte limba vorbită, vom scoate şi de aici câteva elemente care să ne ajute să cunoaştem fizionomia reală a limbii române din secolul al XVI-lea” (Densusianu 1938: 239)

[23] De altfel, interjecţia *iată* este mai degrabă livrescă (literară) în limba română actuală, vorbitorii preferând, în contexte informale, deicticul *uite*. În IVLRA, *iată* are numai 6 ocurenţe, toate în interactiuni mediate controlate (1 într-o emisiune radiofonică, 1 într-un interviu TV, 4 într-un comentariu sportiv radiofonic, faţă de 22 de ocurenţe ale lui *uite*, în interacţiuni directe, libere). Aceast uz livresc poate fi direct legat de tradiţia scrierii textelor religioase, care l-a impus pe *iată* ca unic prezentativ. În acelaşi sens argumentativ, vezi şi consideraţiile din Manu Magda (2011: 311), nota 13. Pentru o discuţie privind prezentativle *adică* şi *iată* în româna veche, vezi şi Zafiu (2015).

BDD-A19505 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

lucru putând duce la o revizuire a traducerilor, care devin mai libere, mai cursive, perfect inteligibile pentru cititorul de astăzi. În ce priveşte conservarea sensurilor prezentative ale lui *adecă* în limba română vorbită, analiza din următoarea secţiune va putea să ofere câteva indicii.

Având în vedere interferenţele dintre sensurile metalingvistice şi cele prezentative, etimologia cea mai probabilă a lui *adică* este legată, în opinia noastră, de verbul *dīco*, *dīcĕre* (cf. *ad- dīco / addīco*), al cărui sens etimologic deictic a fost demonstrat[24].

3. PERSPECTIVĂ CONTEMPORANĂ

3.1. O consultare a corpusurilor de limbă vorbită[25] ne-a permis stabilirea unui inventar al marcatorilor metadiscursivi şi formularea unor constatări privind frecvenţa acestora. Uzurile contemporane ale lui *adică*, identificate în textele înregistrate, par să confirme, la prima vedere, datele teoretice şi intuitive privind funcţia sa preponderent metadiscursivă. Este un uz convenţional, stereotip (vezi Gaulmyn 1987: 170), „prototipic" pentru reformulare în limba română. O privire statistică este prin ea însăşi edificatoare, *adică* fiind conectorul de reformulare cel mai frecvent în IVLRA, cu 68 de ocurenţe, iar în IV II cu 31 de ocurenţe. Distribuţia sa este uniformă, în toate tipurile de interacţiuni. În ciuda faptului că integrează un verb *dicendi*, care indică explicit intenţia metadiscursivă, sinonimele perifrastice ale lui *adică*: *vreau să spun* şi *vreau să zic*, sunt mult mai slab reprezentate, primul având 3 ocurenţe (cf. p. 31, 237, 240), iar cel de-al doilea doar două în IVRLA (cf. p. 41, 175) şi una în IV II (p. 327). Locuţiunea *cu alte cuvinte* are o singură ocurenţă (p. 252, *Predică*) în IVRLA, niciuna în IV II. Expresia cu rol autonimic *ca să zic aşa* are o singură atestare în IVLRA (p. 153) şi niciuna în IV II.

Adverbul *anume* are 11 ocurenţe în IVRLA, şi 5 în IV II.

Locuţiunea *va să zică* nu are nicio ocurenţă în IVRLA şi IV II, vorbitorii înregistraţi, care provin din mediul urban, resimţind-o probabil ca populară. Locuţiunile *în alţi termeni* şi *altfel spus*, frecvente în registrul scris, nu sunt, de asemenea, atestate în IVLRA şi IV II.

[24] Recursul la expresiile care conţin verbul *a zice* (fr. *dire*), în cazul unei operaţii de reformulare, a fost consemnat în mai multe limbi indoeuropene şi legat de semantismul deictic originar al verbului. „Le verbe *dire* étymologiquement signifie «montrer». D'après le dictionnaire étymologique, il appartient à une famille d'une racine indo-européenne *deik-, *dik- «montrer» que l'on retrouve aussi dans le verbe allemand *zeigen* («montrer») et dans le verbe grec δείχνω («montrer»)" (Khatchatourian 2008: 31-32).

[25] Pentru studierea funcţiilor discursiv-pragmatice ale marcatorului *adică* în limba română contemporană vom utiliza corpusurile de texte coordonate de Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, *Interacţiunea verbală în limba română actuală. Corpus selectiv. Schiţă de tipologie* (IVLRA) (2002) şi *Interacţiunea verbală* (IV II). *Aspecte teoretice şi aplicative*. *Corpus* (2007). Unele contexte vor fi extrase din *Româna vorbită actuală* (ROVA). *Corpus şi studii* (2012), coordonat de Laurenţia Dascălu-Jinga.

BDD-A19505 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

Unul dintre conectorii cei mai prolifici din limba română, *deci*, are în limba vorbită valori metalingvistive şi metadiscursive[26], dar despre acesta am vorbit într-o lucrare anterioară şi nu vom reveni decât marginal. Printre alţi marcatori polifuncţionali, care au şi valori de reformulare, să amintim secvenţa *mă rog*, analizată de Laurenţia Dascălu-Jinga (Dascălu-Jinga 2011: 343-346).

În continuare, vom comenta ocurenţele lui *adică* din corpusurile analizate, începând cu valoarea considerată standard, de a introduce o secvenţă explicativă (de tipul parafrazei, al precizării, al exemplificării) şi continuând cu valorile pragmatice şi argumentative.

3.2. REFORMULAREA AUTOINIŢIATĂ, INTRADISCURSIVĂ

3.2.1. VALORI METALINGVISTICE ŞI REFERENŢIALE

Putem observa, pentru început, că precizările, explicitările din exemplele (1) – (5) nu au în vedere o definire generică a cuvântului, ci o contextualizare a lui, o glosă de tip referenţial, adesea cu valoare restrictivă, particularizantă.

(1) **A:** da. stăteam mai mult peste patru ore mai îmi dădea aşa în plus↓ dar totuşi erau ore care ar fi trebuit să mi le plătească↓ ştii↑ totuşi zgîrciţi din punctul ăsta de vedere.
B: da.
A: zgîrciţi ***adică*** nu: nu-ţi dădea foarte mult în plus↓ dar# e şi ăsta a fost tot aşa un eveniment care:# pur şi simplu (xxx) şi că ăsta este adevărul↓ (IVLRA, 58)

(2) **A:** şi: mai ce?
B: şi mai ce↑ şnitele din carne de oaie.
A: ă: nu-mi place oaia
B: aşa:# nişte dulciuri budincă de: dintr-un griş foarte negru↓ ***adică*** era budincă de griş amestecată cu: zeamă de:
A: ă: nu mai îmi spune. (IVLRA, 71)

(3) **B:** un milion_şase_sute bucata↑
A: da.
B: nu e⊥ că mă gîndeam↑ e cam mult ***adică***_nu mai am atîţia bani acum după vacanţă↓ (IVLRA,188)

[26] Vezi Hoinărescu (2009: 47): «[...] După cum se poate constata din exemplele date, concluzia introdusă prin *deci* în limba română vorbită asociază puternice valori metalingvistice (explicative) [...] Statistic vorbind, exemplele care probează utilizarea „prototipică" a lui *deci* conclusiv-consecutiv sunt surprinzător de puţine în IVLRA (10 poate 15 expresii clare din 254 atestări), luând în calcul şi uzurile pseudo-argumentative din cadrul argumentaţiilor false sau falacioase.» Vezi, de asemenea, Dascălu-Jinga (2007).

BDD-A19505 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

(4) **D:** CE tr–⊥ ce ACte sînt necesare pentru a: intra în legalitate↓ ***adică*** pentru# a fi moştenitoarea: (IVLRA, 211)

(5) SPER CA: acest referendum să fie organizat de guvern în termenii constituționali↓ ***adică*** treizeci de zile de_acum_înainte (IV II, 384)

În exemplul (1), vorbitorul justifică utilizarea unei aprecieri negative prin raportarea la o situație concretă, în exemplele (2), (3) conectorul introduce o precizare la o calificare, atributul folosit inițial nefiind destul de specific, iar în exemplele (4)-(5), secvența explicativă circumscrie o stare de fapt la un anumit context juridic invocat anterior[27].

În exemplul (6), extras dintr-o negociere comercială, valoarea metalingvistică şi cea referențială se suprapun într-o exprimare cvasitautologică, indicând preocuparea vorbitorului (nu foarte cultivat) ca termenul *avans* sa fie exact înțeles:

(6) **118. A:** deci dacă ajungem la o întelegere în ceea ce priveşte prețul↑ o să discutăm şi avansul dacă e să dăm:↓ io ştiu↑ treizeci_la_sută avans↑
119. B: de_asta zic↓ că dacă: noi ⊥ dac_am putea lucra cu avans↑ [***adică*** să dați nişte bani înainte↑ (IV II, p. 320)

De altfel, referitor la cumularea celor două valori în comunicarea curentă, cercetătorii tind să recunoască, prin operația de reformulare, în primul rând fixarea unei identități referențiale, căreia i se poate adăuga, în contexte explicative particulare, cum ar fi dialogul didactic, una semantică, parafrastică (cf. Steuckardt 2009: 159-160).

Rolul deopotrivă metalingvistic şi referențial al explicitării este mai bine reliefat în exemplul următor:

(7) **GL:** sînt gheorghe [luțu de la /seemfebe /radio /monreal/ # şi # [...]
avem nevoie de argumente serioase↓ puternice↓ solide↓ ă: există: IDEea care se vehiculează↑ că în jurul preşedintelui României este o nebuloasă în ceea ce priveşte IdentiTAtea preşedintelui↓ personalitatea preşedintelui. ați fost ă: ateu convins↓ ați fost ANti mihai întîi # afirMAT prin fapte↓ ieşiți acuma în piața publică↑ flancat # *de cruce şi de coroană*↑ ***adică*** de: prea_sfinția sa şi de: [majestatea_sa. (IVLRA, 147-148)

Dezambiguizarea expresiei metonimice şi simbolice din primul enuț (*cruce*, *coroană*) este indirect semantică (explicarea substituției metonimice, de altfel convențională) şi explicit referențială (sunt identificate persoanele la care face

[27] Pentru valorile referențiale ale conectorului *c'est à dire* din franceză, valori asemănătoare celor înregistrate de noi în cazul lui *adică*, vezi Vassiliadou (2008: 36; 47).

BDD-A19505 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

referire locutorul). Reformularea are un dublu scop: retoric persuasiv (simbolurile, prin caracterul lor esenţializat şi universal, augmentează încărcătura afectivă a mesajului) şi informativ (explicitarea arată grija pentru decodarea corectă a informaţiei).

În interacţiunile verbale, *adică* introduce de multe ori o precizare exclusiv referenţială, având funcţia de identificare deictică:

(8) **A**: PEntru maria.
C: < F EU ***ADICĂ***>
B: NU NU NU MAriaN. MARIAN. (IVLRA, 227)

(9) **A:** sărut<ĵmîna>↓ cosmin burlacu <J la telefon↓>_îmi cer mii de scuze↑ dar la ora la care vă SUN↑ ***adică***: r ⊥ CINCI şi jumăta:te↑ sunt aşteptat # la ((uşoară poticneală a vocii)) o lucrare. (IVLRA, 259)

De remarcat faptul că expresia deictică *adică eu* are atestări foarte vechi, încă din textele lui Coresi[28]. Astfel, uzul referenţial deictic al conectorului *adică* în limba vorbită actuală poate fi pus în legătură cu ipostazele prezentative, deictice, ale lui *adecă* din textele vechi şi constitui un argument pentru susţinerea unei continuităţi istorice latente a acestei valori în registrul oral al limbii (vezi şi *supra* sub: **II. 2.**).

Valori metalingvistice propriu-zise întâlnim numai în exemplul (10), extras din ROVA, o interacţiune medic-pacient, unde sunt explicaţi termenii medicali prin termeni comuni.

(10) am văZUT↑ la ochiul stâng aveţi [...] vreau să văd dacă-aveţi vedere binoculară ↓ dac-aveţi î: vedere:: ⊥ folosiţi ambii ochi deodată. # dacă nu-i folosiţi↑ nu are ROST să purtaţi ochelari de distanţă pentru ochiu stâng↑ pentru că nu v-ar ajuta. ***aDIcă***↓ # ă: ochiu stâng probabil că are ambliopie↓ *care se nume-* (K) *înseamnă* „ochi leneş". # dacă un ochi are o dioptrie foarte mare şi un ochi nu are nimic↑ cum este ochiul drept↑ # ochiul prost NU est... n-a ieşi aşa cum te aşteptai) e folosit de creier şi devine leneş.
mhm↑ ***adică*** nu mai vede↓ nu mai este folosit↓ pur şi simplu. (ROVA, 41)

Conectorul *adică* este folosit de două ori, introducerea parantezelor explicative fiind marcate în celelalte cazuri prin intonaţie (vedere binoculară↓ ⊥ dac-aveţi î: vedere:: ⊥ folosiţi ambii ochi deodată) şi prin formule designative autonimice (care se *nume-* (K) *înseamnă* „ochi leneş").

[28] Vezi CORESI, EV. 20/19-24: „(Tâlc) O, mare ciudă! Numai câtu-şŭ aduse aminte celŭ feciorŭ curvari de pocaanie, e părintele aciiaşiŭ tinse iubirea sa de oameni. Nu aşteptă să ia cuvintele de ispovedanie lui, ce feace după cuvântulŭ ce grăise, că „mai nainte", zice, „de ce mă veri chemă, zicŭ: *Adecă, eu*". Vezi şi exemplele citate în DA (1913: 36) din zapisele vechi, unde expresia referenţială, deictică, *adecă eu* este considerată a reproduce un tipar slav: *Adecă eu, Petrea Brahăş* (= Iată eu ...).

BDD-A19505 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

3.2.2. VALORI PRAGMATICE: REFORMULARE / REPETIȚIE

3.2.2.1. Marcator de amplificare în conversația fatică

De multe ori, reformulările în conversație se reduc la simpla repetiție a unui enunț anterior. Studiile interacționiste au pus în evidență funcțiile cognitive și sociale ale repetițiilor și au propus taxinomii ale acestora în funcție de gradul în care enunțul inițial este modificat (cf. Tannen 2007: 63). Fragmentele următoare sunt extrase din interacțiuni informale (*small talk*), în care participanții nu au în vedere schimbul de informație cognitivă, ci reconfirmarea socială a statutului lor de membri ai aceluiași grup, exprimarea simpatiei, a unor valori și interese comune (vezi Săftoiu 2007).

(11) **E:** că şi eu am pățit că am luat la fată de-a gata↓ şi acelaşi material şi-ăla era mai subți- ***adică*** mai subțire ca ălălaltu↓ acceeaşi măsură aceeaşi # # # cu cît e mai subțire cu atît să lipeşte mai bine. (IVLRA, 126)

(12) **B:** [da' ei să vede că sînt strîmți
+ **C:** şi SCHEme-n ei
B: da' ei să vede că sînt strî- ***adică*** să vede că [sînt strîmți (IVLRA,127)

(13) **82. A**: uită-te că e făcută de MÎ:nă: ↑***adică*** uită-te că e desenu de MÎ:nă: ↑ făcut de ea :↑ IV II, 346)

(14) ((A rîde))
C: nu nu↓ da' io nu ştiu↓ aveam *impresia* că porți ochelari↓_ă # ***adică*** îmi *închipuiam* că porți ochelari. (IVRLA, 221)

(15) **A:** da' CE-I↑ o: ⊥ ((pocneşte din degete)) <$_{R}$ este aici> o: <$_{MARC}$ dezamăgire>↓ sau nu o <$_{R}$ dezamăgire>. STAI. ştii cum s-ar citi aşa↑ ă numai povestea aia↑ s-ar citi cam: în ge:nu ă nişte speranțe-nşelate↓ ***adică*** te aşteptai la ceva şi a ieşit# BINE↓ dar n-a ieşit aşa cum te aşteptai tu.

În exemplele (11)-(12) locutorul, în absența unor mijloace de expresie mai sofisticate, repetă enunțul literal, pentru a amplifica cel puțin formal propriul discurs, procedeul funcționând astfel ca o strategie a politeții pozitive. În următoarele două exemple (13)-(14), emițătorul operează modificări minimale asupra enunțului, secvențele reformulate îndeplinind funcția pragmatică a unor corectări autoinițiate. Reformularea parafrastică are o funcție persuasivă, în exemplul (15), volubilitatea unui vorbitor, în cultura noastră fiind interpretată pozitiv, ca o atitudine participativă, orientată spre interlocutor. În toate aceste contexte, reformularea nu aduce informație cognitivă suplimentară, logica amplificării fiind de ordin fatic, relațional. Trebuie subliniat faptul că funcțiile explicative sau de (auto)corectare ale reformulării nu trebuie să contravină condiției de progres a discursului, vehicularea circulară a aceleiași informații fiind în sine defectuoasă și admisă numai în situații de acest tip (*small talk*).

BDD-A19505 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

3.2.2.2. Marcator al unei pauze cognitive

Repetiția introdusă prin *adică* poate indica o pauză cognitivă, necesară asimilării şi contextualizării unei informații noi, ca în exemplul de mai jos:

(16) **C:** nu. avem vreunu care merge direct la /francfurt/?
B: (nu)
C: nu n-avem numai cu: numai pîn' la viena şi la viena schimbați.
A: aha # # şi se poate lua bilet întreg↓ ***adică*** întreg! de la bu[cureşti la:
C: [(de la viena) la ceoslovaci n-avem↓ (IVLRA, 138)

O astfel de pauză cognitivă îi lasă, de obicei, spațiu mental locutorului pentru a-şi planifica următoarea replică (vezi şi Rieger 2003:1687). Rolul repetiției este de a asigura fluxul comunicațional, chiar dacă informația verbală în fragmentul reluat este neesențială, redundantă. Remarcăm aici o trăsătură a discursului oral, unde menținerea canalului comunicativ pare să primeze, în anumite contexte, asupra relevanței informației. Vorbitorii recunosc astfel de abateri de la maximele principiului cooperativ şi le acceptă tacit, pentru că acestea sunt compensate de regulile şi strategiile politeții pragmatice, potrivit cărora tăcerea este disfuncțională, indicând o atitudine rezervată, necooperativă (desigur aceste reguli prezintă diverse variabile socioculturale).

3.2.3. VALORI PRAGMATICE ŞI ARGUMENTATIVE

3.2.3.1. Marcator de coeziune discursivă (deictic/operator discursiv[29])

În exemplul de mai jos, secvența introdusă de *adică* nu instaurează o echivalență cu enunțul precedent, ci îl completează, îl dezvoltă, reflectând efortul locutoarei de elaborare a unui discurs în condiții de puternică tensiune emoțională.

(17) **B:** [păi de CE
+**A:** de foarte mult în familie↑ sînt un copil adoptat↓ sînt din famili-⊥ sînt î:: nepoata şi::⊥ ***adică*** ne-am înțeles foarte bine pînă la perioada pubertății. o dată cu:: pubertatea nu am reuşit să mai găsim nici un punct comun. ea fiind şi singură↑ divorțată↑ TOT motivul am fost eu↓⊥ a:l al adoptării din familie↓ nu a vrut să ia din partea tatălui↑ au divorțat↑ şi o persoană apro- foarte:: îm::# *CUM să sp- ă:: **adică*** totul să fie NUmai şi NUmai pentru EA↑ şi EA să fie pe primul plan. şi de la pubertate au început discuțiile dintre noi. (p. 49)
A: [eu am ştiut dintodeauna↑ *dar CE să vă spun*↑ ***adică***: starea asta a mea de copil adoptat adică:↑ nu mi-am pus F:OARte mari probleme cum: într-a-⊥ cum este în filme. ***adică***: fiind nepoată↑ N-AM considerat că <$_{MARC}$ ne desparte> adopțiunea asta. <$_{R}$ am considerat-o întodeauna ca pe mama.> dar DE la doisprezece ani cînd

[29] *Marqueur d'élaboration*, vezi Passot (2008: 85).

BDD-A19505 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

ea mi-a spus↓ deşi eu ştiam↓ eu ştiam (xx)↓ totdeauna că eu n-o iubesc pe ea foarte mult↑ ca şi cum: cum o iubesc eu pe mama↓ (IVLRA, 51)

Operatorul *adică* este dublat în două situații de expresii metadiscursive, cu verb *dicendi*, care indică exact dificultatea vorbitoarei de a transpune o realitate interioară, mentală, în cuvinte. Coerența se obține prin narativizare, din secvențele unei relatări personale interlocutorul putând deduce şi reconstrui un tipar psihologic şi afectiv. Exemplul este interesant pentru că relevă problemele comunicării verbale privite ca fenomen de „ajustare intersubiectivă", ca operație de armonizare a două reprezentări mentale sau cognitive[30].

Putem consemna aceeaşi funcție de structurare discursivă a lui *adică* şi în exemplul (18):

(18) **A:** *deci # deci # CUM să vă spun* ↓*# deci #* ei scriu aşa↓# saună opt nouă persoane↓ îmi dă dimensiunile şi îmi scrie în italiană # ce conține↑ # dar # nu: nu-mi dă # pe⊥ eu am cerut sauna per total # ***adică*** şi cu termostatu ↑ # şi cu cazanul ↑# şi cu lemnu↓# ***adică*** # sauna# ei vin ți-o montează↑# îți dă termen de garanție ↑# nu am defalcat↓ # iar la lamp ⊥solaru turbo acesta↑# lampa de bronzat # e turbo : din ăla mare↑ # < $_R$ ăla nici nu ai cum să-l desfaci > ↓# ăla e sigur pe mijloace fixe ↑# şi sauna la fel ↑# (IVLRA, 199, cf. şi *ibidem*, 60).

De remarcat, alternanța lui *adică* cu *deci*, un alt marcator de organizare discursivă frecvent în româna vorbită (vezi Hoinărescu 2009: 48-51). Criteriul substituției ni se pare a avea un grad de relevanță ridicat pentru a clarifica funcțiile discursive contextuale ale unor conectori polifuncționali, precum *deci* sau *adică*. Prin substituția funcțională pot fi observate şi explicate valorile neconvenționale din conversațiile spontane, cele care urmează să fie inventariate şi discutate.

3.2.3.2. Conector argumentativ de cauzalitate. Atenuator

În exemplul (19), secvențele explicative introduse de *adică* au şi o valoare cauzală şi justificativă, vorbitorul motivându-şi insistența de a solicita informații în plus, pe fondul unei discuții tehnice şi procedurale.

(19) **A:** la dumneavoastră # de CE se ține cont în mod deosebit la dosarele acestea de analiză ↓ <$_R$ ***adică*** # ca să ştiu dacă mă pot încadra↓ să nu fac dosaru'> # să nu: mă # chinui şi apoi## [...]

[30] Operația de enunțare presupune, în termenii lui A. Culioli, „exteriorizarea reprezentărilor interne, mentale" (Culioli 2002: 32, apud Khatchatourian 2008: 21). Potrivit modelului teoretic formulat de Culioli asupra comunicării, semnificația se construieşte interdiscursiv, reprezentările propuse de locutor fiind ajustate, interpretate, mediate de interlocutor potrivit propriei sale viziuni despre lume.

BDD-A19505 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

B: o să vă trimit întîi oferta ↑şi # o să discutăm după aceea.
A: bun↓ # şi # după aceea↑ # *eu vă spun aşa*↓ #<$_R$ ***adică*** # să nu mă chinui să fac dosaru şi pînă la urmă să mi se respingă>↓
B: îhî !
A: ***adică*** # aş vrea să ştiu condiţiile care sînt esenţiale (IVLRA, 199-200)

Se observă cum, în a doua replică, vorbitorul A dublează mijloacele metacomunicative, efectul impozitiv indus de utilizarea performativului explicit fiind atenuat de ideea de explicație logică implicată de conector: *eu vă spun aşa*↓ #<$_R$ ***adică***.

În acelaşi sens argumentativ-pragmatic, în exemplul (20) *adică* este echivalent cu un conector argumentativ de cauzalitate, precum *pentru că*, *din cauză că*, iar precizarea pe care o introduce reprezintă o formă neconvenţională de exprimare indirectă a scuzelor.

(20) **A:** iar TU N-AI respectat î:: înțelegerea noastră că dacă [AI nevoie de ceVA
B: [<$_P$ nu >
+**A:** [de bibliografie să-mi spui↓
B: păi măi↑ n-am prea avut pentru că n-am prea: lucrat↓ ***adică*** am fost atît de:: sîcîită ştii. cu: cursuri↓ o grămadă de cursuri am avut cum NU ştiu aşa:: eu-s cam zăpăcită şi cam ineficientă↑ şi mie-mi # trebuie: spațiu: mental şi psihic [ca să mă concentrez (IVLRA, 42)

De consemnat, în exemplul (21), complicarea acestei mişcări cauzal-justificative, într-un context argumentativ, în care locutorul susține un punct de vedere, acordând totuşi atenție mijloacelor de atenuare a dezacordului cu interlocutoarea sa.

(21) [eu eu nu vreau să vă țin totalmente pa:rte↓ da' şi dumneaVOAStră greşiți. ***adică***: eu lucrez în policlinica aia de cîțiva ani buni. nu e săptăMÎnă de la dumnezeu să să nu vină acelaşi pacient de două trei ori pă săptămînă la DOCtor. ***adică***# *scuzați-mă*↓# nu este: o⊥ persoană de obzeşiOPT nouăzeci de ani↓
A: are multe sufeRINțe
B: păi da doamnă↓ (IVLRA, 32)

Justificarea ia forma unui contraargument prin exemplificare (cf. şi *infra*, comentariul de la ex. 22), în timp ce, din punct de vedere pragmatic, rolul secvenței introduse de *adică* este cel al unei strategii de tip redresiv, caracteristică politeții negative. Semnificativ este recursul locutorului la exprimarea directă a scuzelor, la a doua ocurență a lui *adică*, conectorul argumentativ precedând imediat performativul explicit: ***adică***# *scuzați-mă*↓#.

BDD-A19505 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

3.2.3.3. Conector argumentativ de exemplificare

În exemplul (22), o conversație între doi pasageri care s-au cunoscut în tren, secvența explicativ-referențială introdusă de conectorul *adică* are rolul de a marca trecerea progresivă a informației de la general la particular, cu funcție argumentativă (vezi şi *supra*, ex. 21, sub 3.2.3.2.).

(22) **+A:** muncesc la: patronii ăştia TURCI# pă cîte-un milion di lei
B: io vă spun ALTĂ chestie. io sînt bugeTAR↓ şi TOT nu iau bani. ***adică***: lucrez în mi:ni:sterul să:– sănătății. şi n-am luat banii dă trei luni. ori dumneastră vă opreşte la: toți acel cease↓ cu toate că mi-l ia şi mie. deci io n-am luat banii din# iu– iul–
E: iulie (IVLRA, 29)

De altfel, fragmentele (21) şi (22) sunt extrase dintr-o înregistrare, *Conversație în accelerat*, în care principala strategie retorică şi argumentativă a ambilor locutori este povestirea personală. Forța persuasivă a unei astfel de strategii, frecvente în dialogurile informale, este de ordin moral şi afectiv: o istorie trăită, a cărei veridicitate este garantată de emițător, devine o istorie exemplară, cu eroi autentici, cu care auditoriul se poate identifica simpatetic (vezi şi Hoinărescu 2008: 351). Argumentul prin exemplu este inventariat de Perelman şi Olbrechts-Tyteca printre argumentele bazate pe structura realului (Perelman şi Olbrechts-Tyteca 1957/2008: 351)[31]. În general, exemplul este utilizat în argumentare pentru a formula o regulă pornind de la un caz/cazuri izolat/e, pe baza unui raționament de tip inductiv (*ibidem*, 476). În cazul discutat de noi, vorbitorul susține de la începutul dialogului o teză, pe care încearcă apoi să o probeze prin invocarea mai multor exemple, între care şi cel expus sub (22) .

3.2.3.4. Conector argumentativ conclusiv

În exemplul (23), conectorul *adică* introduce o caracterizare generică după o serie de exemplificări particularizante.

(23) **II:** e: pretențios să caracterizezi un om numai din contacte↑ dar: î: orCINE poate vorbi despre hagi pentru că nu este ă:ă: o figură necunoscută ((inspiră)) el s-a afirmat din FRAgedă tinerețe ca un: talent înnăscut↑ a CONfirmat de fiecare dată↓ de cînd a pornit de la faru'↓ apoi cînd a ((sună telefonul)) venit în echipele bucureştene↓ cînd a fost promovat în echipa națională↓ ((inspiră)) ***adică*** *în primul*

[31] „[...] les arguments fondés sur la structure du réel se servent de celle-ci pour établir une solidarité entre des jugements admis et d'autres que l'on cherche à promouvoir" (Perelman şi Olbrechts-Tyteca 1957/2008: 351). În *Tratatul de argumentare*, se distinge între exemplu şi ilustrare: „Tandis que l'exemple était chargé de fonder la règle, l'illustration a pour rôle de renforcer l'adhésion à une règle connue et admise, en fournissant des cas particuliers qui éclairent l'énoncé général, montrent l'intérêt de celui-ci par la variété des applications possibles, augmentent sa présence dans la conscience (*ibidem*, 481).

BDD-A19505 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

rînd este un om cu un talent naTIV <P deosebit>↓ care s-a vădit: în primele sale ă: manifestări↓ şi-apoi a confirmat pe parcursul unei ă: vieți sportive: îndelungate↓ [...] deci↓ din acest punct de vedere↑ î: oricine poate vorbi despre hagi fără nici un fel de rețineri şi pe de altă parte↑ *hagi e şi un băiat echilibrat*↓ ((inspiră)) ***adică*** un om căruia nu i s-au urcat fumurile la cap cum spunea românul↓ care a păstrat şi o anumită modestie şi decență şi: seriozitate: # pentru că deseori oameni talentați î: pierd î: î: firul dezvoltării fireşti dacă: nu mai # au deCEnța necesară:↓ echiLIbru' necesar↓ AUTOcontrolul necesar↓ pe care hagi l-a ((inspiră)) <R demonstrat↓ deci el a devenit în afară de> un sportiv î: talentat↑ da' şi un coordonator de echipă↓ ***adică*** s-a văzut în toate structurile în care el a jucat↑ că ((inspiră)) a fost COAgulantul echipei or [...] (IVLRA, 161)

În prima secvență introdusă de *adică*, vorbitorul sintetizează argumentele anterioare şi scoate în relief ideea forte. Conectorul are în acest context o valoare conclusivă. S-a observat că marcatorii conclusivi au adesea valori metacomunicative (vezi *deci*, care înregistrează valori conclusive şi metalingvistice foarte vechi)[32]. Aici, în sens contrar, marcatori metadiscursivi, de tipul *adică*, au valori conclusive[33]. Este un exemplu de sincretism discursiv, prin care anumite particule discursive (cum sunt *deci, adică*) cumulează mai multe funcții pragmatice.

În a doua ocurență, expresia sintetică este în prima poziție, *hagi e şi un băiat echilibrat↓ ((inspiră))* ***adică*** *un om căruia nu i s-au urcat fumurile la cap cum spunea românul*, iar marcatorul *adică* introduce o glosă, o parafrază argumentativă. Remarcăm în această secvență de amplificare echivalarea retorică a primului enunț cu o expresie populară, citată ca atare; în acest mod, aprecierea personală se obiectivează, raportându-se la valorile tradiționale ale unei comunități. Aşadar, în interiorul aceluiaşi enunț, conectorul *adică* poate avea două valori argumentative: pe de o parte, de rezumare şi, pe de altă parte, de amplificare a informației (*idem*, poziția a treia, unde *adică* are rol justificativ).

3.2.3.5. Conector argumentativ de explicitare: introducerea unei definiții (subiective)

Următorul fragment este extras din textul unei conferințe de presă, interacțiune verbală caracterizată, în ansamblu, de o dominantă net competitivă:

(24) **MC:** dumnea'stră chiar dacă nu sunteți juristă tre' să⊥ cred că asta sunteți de acord cu mine↑ ((inspiră)) că un sindicat este legal constituit cînd este înregistrat la tribunal↑ nu sunt înregistrați la tribunal ((inspiră)) [...] ((inspiră)) deci eu nu ştiu ă: cînd ați folosit termenul sindicat dacă n-ați făcut un abuz↑ ***adică***↑ n-ați încălcat ă: ceea ce domnu' spunea adineaurea "înainte să spui un lucru informează-te" (IVLRA, 157)

[32] Vezi Hoinărescu (2009: 57): „Uzul metalingvistic al conectorului *deci* este atât de frecvent în varianta orală a limbii, încât acesta poate să fie considerat, fără nicio reținere, unul dintre marcatorii discursivi de reformulare, alături de particulele consacrate precum *adică*, *anume*, *va să zică*, *cu alte cuvinte*, *în alți termeni* ş. a."

[33] Despre valorile conclusive ale marcatorilor de reformulare, vezi şi Ştefănescu (2007b: 47-48).

BDD-A19505 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

Secvența reprodusă are valoarea unei critici, în care există multe modalități de atenuare, reflectând strategii ale politeții negative[34]. Refuzul de a răspunde la o întrebare este convertit strategic de locutor (un consilier prezidențial) într-un dezacord metalingvistic: este admisă strategic numai utilizarea sensului juridic al termenul „sindicat", deşi teoretic acesta poate fi utilizat şi cu valoare designativă şi referențială. Astfel de reglaje sau negocieri metalingvistice sunt însă comune interacțiunilor instituționale şi este firesc ca fiecare parte sa încerce să impună propria reprezentare asupra referentului. Definirea juridică a termenului îi conferă reprezentantului puterii un ascendent în confruntarea cu ziarista (ascendentul profesionistului într-un domeniu) şi îi permite să descalifice conduita discursivă şi profesională a acesteia, prin invocarea termenului *abuz*, explicitat imediat printr-o definiție subiectivă şi conjuncturală: *((inspiră)) deci eu nu ştiu ă: cînd ați folosit termenul sindicat dacă n-ați făcut un abuz*↑ ***adică***↑ *n-ați încălcat ă: ceea ce domnu' spunea adineaurea "înainte să spui un lucru informează-te*". S-a subliniat că astfel de echivalări subiective între două secvențe, cu funcție retorică, sunt facilitate de schema cognitivă impusă de conectorul de reformulare (vezi Steuckardt 2009: 164), care obligă interlocutorul să accepte relația de echivalență propusă, chiar dacă aceasta nu poate fi susținută logic sau semantic.

3.2.4. MARCATOR DE REFORMULARE NON-PARAFRASTICĂ

Adică poate introduce o rectificare, prin care se anulează sensul enunțului anterior. În exemplele (25)-(27), *adică* are rolul unui marcator/conector non-parafrastic, care operează o modificare radicală a perspectivei enunțiative inițiale.

(25) **B:** a: ↓ # nu ştiu detaliile astea.
A: ă↓ nu ştii #?
B: nu cunosc. n-n-n-am stat niciodată↓ aşa: ***adică*** am mai stat la cîte-un suc↓ acu o săptămînă: parcă↓ pe la /mecdonălds/ ↓ da n-am stat prea mult. mi-a povestit ea aşa↓ # ceva↓ # da' NU de f***↓ de altu↓ # cu /hî/↓ ceva (IVLRA, 174)

(26) **A:** hai că poate mă suni un pic mai tîrziu. pleci acasă ?
B: NU N-O să plec. nu nu ***adică***: o să plec↓ nu ştiu # în zece minute↓ (IVLRA, 181)

(27) **90. B:** eu înțeleg că nu puteți accepta. da' dumneavoastră mi-ați dat un desen şi piesele trebuie acceptate după desenul pe care mi-ați dat.
91. a: ce să vă spun. aici mai sunt şi alți factori [***adică***: nu ştiu nu e:= (IV II, 340)

Astfel de rectificări radicale ale enunțului anterior sunt specifice comunicării spontane, nemediate şi indică o anumită relaxare a participanților la dialog şi o mai mică concentrare în planificarea discursivă. În plan interacțional, reformulările non-parafrastice au funcția unor autocorectări, vorbitorul sesizând o inadvertență

[34] Vezi şi comentariul din Hoinărescu (2007: 141).

BDD-A19505 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

între intenția sa comunicativă şi expresia verbală sau modificând *ad hoc* planul discursiv în funcție de contextul imediat. Nu este exclus ca aceste corectări autoinițiate să fie declanşate de semnale non-verbale mai mult sau mai puțin discrete ale interlocutorului (mimică, gestică). Conectorul *adică*, a cărui schemă cognitivă presupune o relație de echivalență între replici, nu face decât să mascheze indecizia locutorului, neatenția sau chiar incapacitatea sa de a exprima concis o idee într-un anumit moment.

3.3. REFORMULARE HETEROINIȚIATĂ, INTERDISCURSIVĂ

3.3.1. VALORI PRAGMATICE ŞI ARGUMENTATIVE

3.3.1.1. Conector de explicitare

Schimbul de replici de mai jos este extras din înregistrarea *Interviu cu preşedintele*, iar participanții sunt Ion Iliescu, preşedintele României la acea dată (2001), şi un jurnalist.

(28) **II:** <$_R$ da' CE-nțelegeți prin act de justiție_socială>.
GL: <$_J$ ***adică*** au fost victime în țara asta↓> (IVLRA, 148)

Într-un cadru mediatic, competitiv, în care participanții susțin puncte de vedere diferite, solicitarea de a face o precizare de tip metalingvistic implică nu numai un dezacord în plan conceptual, ci şi reproşuri privind calitatea intervenției (încălcarea maximei manierei). Ea poate fi utilizată strategic, în cazul unei întrebări incomode, cum este cea pusă de ziarist, actul interogativ, prin valoarea sa directivă, inversând rolurile comunicative (intervievatul devine intervievator). În plus, cel care solicită precizarea câştigă timp de gândire şi poate spera la o deturnare a fondului problemei în cursul buclei comunicative pe care o creează secvența explicativă. Răspunsul ziaristului, prompt de altfel, dar nu foarte elaborat la nivelul expresiei, indică o anumită surpriză şi dorința de a o disimula conversațional. Precizarea sa este una strict referențială, trimițând la un univers comun de discurs între cei doi interlocutori şi public, şi nu o definiție propriu-zisă, semantică, cu atât mai puțin una cu veleități normative.

Constatăm în vorbirea curentă tendința de a reduce explicarea termenilor la o dezambiguizare contextuală (în opoziție cu operația de conceptualizare, specifică anumitor tipuri discursive scrise – discursul ştiințific, filosofic, eseistic). Această orientare spre concret şi evitare a abstractizării este observabilă şi în cadrul unei interacțiuni cu roluri complementare, medic-pacient (cf. Vion 1992: 124-125), unde explicitările metasemantice sunt constitutive. Se ştie că medicina, ca profesie, presupune, pe lângă competența cognitivă (cunoştințe, abilități, experiență în domeniu), şi o competență (meta)comunicativă, de vulgarizare a terminologiei de specialitate. În exemplul de mai jos, deşi i se cere o explicitare mai generală, tip

BDD-A19505 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

definiție lexicală, medicul se orientează spre o precizare mai degrabă referențială (definiție prin exemplificare).

(29) B: (unii) le asociază cu boli autoimune
A: ***adică*** ce înseamnă autoimune?
B: păi sânt mail MULte. # de exemplu lupus poliartrită reumatoidă sânt foarte multe. Nu po_să vă dau un exemplu.
A: nu. Da răcesc foarte uşor.
B: # # nu. NU cred că are legătură. Nu. Da ați fi avut şi alte manifestări. ***Adică*** N-Aveți nimic. Nu vă supără nimic în rest↓ nu?
A: nu. Slavă domnului. Nu. (ROVA, 49)

Nu trebuie exclusă, în cadrul acestei orientări spre concret, dificultatea de a explica termenul de specialitate, mai ales de a găsi o definiție adecvată orizontului cultural al interlocutorului; în general, solicitarea unei precizări metalingvistice creează un disconfort celui căruia i se adresează, formularea spontană a unei definiții antrenând o concentare mai mare, un efort cognitiv pe care indivizii nu sunt capabili sau nu sunt întotdeauna dispuşi să-l facă.

3.3.1.2. Valori polemice implicite. Aspecte ale polifoniei discursive

În exemplele (30)-(31) interlocutorul este cel care glosează informația anterioară, o rezumă, într-o formă asertivă sau interogativă, prin care se cere, simultan, validarea interpretării.

(30) **CC:** <$_{L}$ deci cel care se: autointitulează preşedintele acestui sindicat e în: departamentul comunicării publice. deci ERA în fostul departament al comunicării#. Restu nu ştim cine sînt>.
AR: < $_{R}$ ***adică*** N-AȚI încercat să vorbiți cu ei>? NU ştiți despre CINE este vorba↑NU ştiți CE fel de ctivitate ((sună telefonul)) au în palatu cotroceni şi cum [își pot manifesta
((sună telefonul)) (IVLRA, 156)

(31) **A:** [<$_{R}$ da da da>
+**B:** şi: ă TOCmai că-n momentul în care ne⊥ ne-am aBAte de la această linie am PIERde. cum s-a ŞI-Ntîmplat. în momentul în care ne-am abătut↑ am pierdut. ă::
A: ***adică*** nu sînteți: implicați↓ ca ŞI PARtid↓ cu puterea prezidențială: la: detonarea: scandalurilor care-au fost în ultimu timp împotriva /pedeseRE/ului.
B: păi am înțeles că /masMEdia/ le-a descoperit↓ [noi⊥
A: [A da (p. 162)

Aparent, în exemplele de mai sus, este vorba de o ajustare intersubiectivă, vorbitorul în curs oferind o interpretare a informației precedente introduse de partenerul său. Însă, aşa cum a fost subliniat, conectorii în general, iar cei de reformulare nu fac excepție, facilitează un parcurs inferențial, operează o

BDD-A19505 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

„schematizare" logică (cf. Grize 1999; Anscombre/Ducrot 1988: 79-113), putând fi utilizați retoric (cf. şi Steuckardt 2009: 164). Prezența conectorului *adică* între replicile a doi vorbitori distincți creează impresia a unui determinism necesar, a unei echivalențe între cele două enunțuri, când, în realitate, locutorul, simulând parafrazarea, glosarea sau rezumarea enunțului anterior nu face decât să-i schimbe orientarea argumentativă. Este o strategie curentă în dialogurile competitive prin care un vorbitor forțează o interpretare sau dirijează discuția spre un punct de interes, folosind retoric cuvintele rostite de adversarul său discursiv. Remarcăm aici uzurile argumentative şi polemice ale reformulării interdiscursive, anumite concluzii şi deducții al enunțiatorului fiind atribuite de fapt interlocutorului său. În teoria argumentării, reformularea retorică se înscrie funcțional între tehnicile de citare distorsionată şi este legată de o mişcare mai largă de respingere a argumentelor adversarului prin discreditarea lui; citarea face atacul la persoană mai subtil şi mai persuasiv (altfel spus, este vorba de utilizarea indirectă, mascată, a sofismele *ad hominem* şi *ad personam*) (vezi Walton/Macagno 2011).

3.3.1.3. Expresia idiomatică interogativă c*um adică*

Cum adică are rolul unui conector interdiscursiv/intertextual, replica pe care o prefațează reclamând explicitarea imediată a unei secvențe anterioare, al cărei conținut este considerat necorespunzător fie în plan lingvistic, fie în plan pragmatic. În limba română, această expresie idiomatică asociază adesea puternice conotații polemice:

(32) **A:** şi vic spune <$_{IM}$ eşti un cerşetor> şi el <$_{IM}$ da:>. ((rugător))<$_{IM}$ aveți să-mi dați şi mie juma de pîine:> ## şi vic DA # ((rugător))<$_{IM}$ şi o temă la ce ne:>↓
B: îmi PLAce de el. (xxxxxxxxx) ***CUM adică*** <$_{F}$ *stai un pic că mă enervez.* ***CUM adică***. o temă rezolVAtă>? (IVLRA, 59)

(33) **B:** trebuie scris pe coloane↑
A: CE-i aia spre exemplu.
B: eu fac coloanele din calcula[tor. aleg textul↓
A: [da' ***cum adică*** să scriu pe coloane↑ ↓ (IVLRA, 69)

(34) **A:** eşti româncă?
B*: cum adică* dacă e româncă!
A: eu n-am auzit numele ăsta pîn-acuma. (IVLRA, 81)

(35) **A:** eu am refuzat să fiu preşeDINte↑ [în defavoarea t⊔
B: [NU-I adevărat. nu-i [adevărat.
A: [ă în favoarea ta.
B: nu-i adevărat.
A: ***CUM adică*** *nu-i adevărat*↓ (IVLRA, 191)

(36) **150. A:** spuneți în felu următor. dom'le noi am negociat în euro la cursu de↓ în data de. # <$_{marc}$ a:stăzi # ieu ># (ă sumele: le) facturăm în lei la cursu de_atunci.#

BDD-A19505 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

151. b: da:↓ <$_p$ asta da>
152. a: păi ați avut↑ ***cum adică*** ↑ nu se poate altfel. cine suportă cheltuiala↑ (IV II, 329)

Desigur, caracterul impozitiv al expresiei *cum adică* depinde de situația de comunicare, scala sa de agresivitate crescând de la interacțiunile informale la interacțiunile instituționale, înalt competitive. Să remarcăm în exemplul (32) dublarea metacomunicativă a expresiei *CUM adică* <$_F$ *stai un pic că mă enervez*, vorbitorul ținând să-şi exprime explicit dezacordul, într-un context familiar. În exemplul (33), expresia *cum adică* reflectă mai degrabă nedumerirea, locutorul cerând de fapt o clarificare de ordin tehnic într-o discuție informală. Solicitarea unei precizări este însoțită, în exemplul (34), de o uşoară notă de reproş, privind irelevanța sau inadecvarea întrebării. Exemplele (35), (36) ilustrează utilizarea retorică a expresiei, vorbitorii urmărind nu numai să descalifice punctul de vedere opus, ci şi să-şi sublinieze superioritatea discursivă. După cum putem remarca, expresia c*um adică* are o valoare metadiscursivă, în contexte competitive indicând opoziția deschisă, dezacordul ferm şi semnalând un potențial conflict între interlocutori.

III. CONCLUZII

Reformularea este un fenomen care se cuvine a fi studiat pe mai multe niveluri, monografic, în limba română. Studiul de față a încercat să schițeze principalele implicații teoretice privind reformularea şi să evidențieze, dintr-o perspectivă diacronică şi sincronică, valorile unui operator metadiscursiv considerat prototipic.

Examinarea ocurențelor lui *adică* în primele texte româneşti ne-a condus spre avansarea unei ipoteze (contrare celei susținute în DA) privind uzul simultan al valorilor metalingvistice şi al celor prezentative în secolul al XVI-lea şi al XVII-lea.

Analiza pe corpusuri de limbă vorbită contemporană a confirmat statistic frecvența mărcii *adică* în raport cu alți marcatori discursivi de reformulare şi ne-a permis disocierea unor uzuri discursive, pe cale le vom sintetiza în continuare.

Funcția metalingvistică propriu-zisă a operatorului *adică* este foarte puțin reprezentată în limba vorbită. Am înregistrat un singur exemplu clar, extras dintr-o interacțiune complementară, medic-pacient, interacțiune a cărei componentă metalingvistică este constitutivă (este şi cazul dialogului didactic). În interacțiunile spontane, predomină uzurile referențiale, care dezambiguizează contextual sensul unui termen, fie că e vorba de reformularea autoinițiată, fie de cea heteroinițiată. Acestă tendință spre concret a limbii vorbite se înscrie într-o opoziție mai largă oral-scriptic, descrisă de cercetători dintr-o perspectivă culturală (pentru trăsăturile comunicării orale în opoziție cu cea scrisă, vezi Ong (1982/2002: 36-55), Ionescu-Ruxăndoiu (1999: 17-19). Anumite uzuri deictice contemporane ale lui *adică* par a

BDD-A19505 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

se raporta la funcția sa prezentativă consemnată în primele texte româneşti şi susțin ipoteza unei continuități latente a acestei funcții în registrul vorbit al limbii.

Între alte uzuri pragmatice, pseudo-metalingvistice, putem consemna valorile fatice ale secvențelor introduse de *adică* sau repetițiile care maschează o pauză cognitivă.

În limba română vorbită, a*dică* este un prolific operator de organizare discursivă, cu valori apropiate de uzurile intradiscursive ale mărcii *deci*. De altfel, am constatat că operatorii *deci* şi *adică* au tendința să-şi împrumute reciproc sensurile, într-o manifestare interesantă de sincretism funcțional discursiv. Valorile lor pot fi recunoscute contextual prin proba substituției.

Este de consemnat faptul că marca *adică* poate introduce şi secvențe de reformulare non-parafrastică, operând o modificare radicală a perspectivei enunțiative anterioare. Aceste utilizări aparent contraintuitive, în opoziție cu sensurile înregistrate de instrumentele normative, se explică prin sincretismul discursiv propriu comunicării orale, de care am amintit mai sus, cele mai multe mărci fiind nu numai polifuncționale, ci având şi tendința să împrumute sau să capete noi valori.

Funcțiile argumentative ale lui *adică* sunt bine reprezentate în interacțiunile verbale. *Adică* poate introduce o secvență cu valoare conclusivă sau, dimpotrivă, de amplificare a unei aserțiuni inițiale, o justificare sau o scuză. Aşa cum era de aşteptat, uzul metalingvistic al marcatorului este asociat cu introducerea unor definiții argumentative, cu funcție retoric-persuasivă (nu cognitivă). Antrenând operații de reformulare interdiscursivă, pseudo-citaționale, susceptibile să atace identitatea discursivă şi socială a interlocutorului, operatorul *adică* (adesea inclus în expresia idiomatică interogativă *cum adică*) poate fi considerat, în interacțiunile competitive, o marcă a dezacordului şi a comunicării conflictuale.

BIBLIOGRAFIE

Anscombre, Jean-Claude, Oswald Ducrot (1988), *L'argumentation dans la langue*, Liège – Bruxelles, Mardaga.

Anscombre, Jean-Claude, Pierre Patrick Haillet, María Luisa Donaire (eds.) (2013), *Opérateurs discursifs du français. Élements de description sémantique et pragmatique*, Bern, Peter Lang.

Authier-Revuz, Jacqueline (1995), *Ces mots qui ne vont pas de soi: boucles reflexives et non-coincidences du dire*, t. 1, 2, Paris, Larousse.

Bahtin, M. [Bakhtine, M.] (1977), *Le marxisme et la philosophie du langage. Essai d'application de la méthode sociologique en linguistique*, Paris, Éditions de Minuit.

Bahtin, M. (1982), *Probleme de literatură şi estetică*, Bucureşti, Editura Univers.

Bazzanella, Carla (ed.) (1996), *Repetition in Dialogue*, Tübingen, Max Niemeyer.

Borillo, Antoine (1985), „Discours ou métadiscours?", *DRLAV*, *Revue de Linguistique*, 32, p. 47-61.

Bres, Jacques, Aleksandra Nowakowska (2006), „Dialogisme: du principe à la matérialité discursive", în Laurent Perrin (éd.), p. 21-48.

* * * *Cahiers de praxématique* (2006), *Hétérogénéités énonciatives et types de séquence textuelle*, 45.

* * * *Cahiers de praxématique* (2009), *A la recherche des voix du dialogisme*, 49.

BDD-A19505 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

Culioli, Antoine (2002), *Variations sur la linguistique. Entretiens avec Frédéric Fau*, préface et notes de Michel Viel, Paris, Klincksieck.
Dascălu-Jinga, Laurenția (2006), *Pauzele şi întreruperile în conversația românească actuală*, Bucureşti, Editura Academiei Române.
Dascălu-Jinga, Laurenția (2007), „Despre folosirea lui *deci* în româna actuală", în Rodica Zafiu, Camelia Stan, Alexandru Nicolae (ed.), *Studii lingvistice. Omagiu profesoarei Gabriela Pană Dindelegan la aniversare*, Bucureşti, Ed. Universității din Bucureşti.
Dascălu-Jinga, Laurenția (2011), „De la enunț minimal la marcă discursivă: *mă rog*", în Laurenția Dascălu-Jinga (coord.), *Româna vorbită actuală* (ROVA). *Corpus şi studii*, Bucureşti, Ed. Academiei Române, p. 332-354.
Densusianu, Ovid (1961 [1938]), *Istoria limbii române*, Vol. II, Secolul al XVI-lea. Ediție îngrijită de J. Byck, Bucureşti, Editura Ştiințifică.
Dostie, Gaétane (2004), *Pragmaticalisation et marqueurs discursifs, Analyse sémantique et traitement lexicographique*, Bruxelles, De Boeck & Larcier.
Ducrot, Oswald (1984), *Le dire et le dit*, Paris, Minuit.
Fucs, Catherine (1982), *La paraphrase*, Paris, Presses Universitaires de France.
Fucs, Catherine (1994), *Paraphrase et énonciation*, Coll. Homme dans la langue, Paris, Ophrys.
Gaulmyn, Marie-Madeleine (1987), „Reformulation et planification metadiscursive", în J. Cosnier et C. Kerbrat-Orecchioni, *Décrire la conversation*, Presses Universitaires de Lyon, p. 167-198.
Grize, J.-B. (1990), *Logique et langage*, Gap, Ophrys.
Gülich, Elisabeth, Thomas Kotschi (1983), „Les marqueurs de la reformulation paraphrastique", *Cahier de Linguistique francaise* 5, 305-351.
Gülich, Elisabeth, Thomas Kotschi (1995), „Discourse Production in Oral Communications. A study based on French", în UtaM. Quasthoff (ed.), *Aspects of Oral Communication*, Berlin/New York, de Gruyter, p. 30-66.
Hoinărescu, Liliana (2007), „Aspecte ale politeții pragmatice în româna contemporană vorbită", în Liliana Ionescu-Ruxăndoiu (coord.), *Interacțiunea verbală* (*IV* II). *Aspecte teoretice şi aplicative*. *Corpus*, Bucureşti, Editura Universității din Bucureşti, p. 129-169.
Hoinărescu, Liliana (2008), „Valori pragmatice ale referinței personale în româna vorbită actuală", în Gabriela Pană Dindelegan, Adina Dragomirescu (coord.), *Actele celui de-al 7-lea Colocviu al Catedrei de Limba Română*, Bucureşti, Editura Universității din Bucureşti, p. 348-356.
Hoinărescu, Liliana (2009), „Funcții pragmatice ale conectorului *deci* în româna vorbită actuală", în *SCL*, LX 1, p. 45-62.
Horsley, Richard A., Jonathan A. Draper, John Miles Foley (eds.) (2011), *Performing the Gospel: Orality, Memory and Mark,* Augsburg Fortress Publishers.
Hyland, Ken, Polly Tse (2004), „Metadiscourse in Academic Writing: A Reappraisal", în *Applied Linguistics* 25/2, p. 156-177.
Hyland, Ken (2005), *Metadiscourse. Exploring Interaction in Writing*, London, Bloomsbury Academic.
Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana (2003), *Funcții discursive ale secvențelor metacomunicative*, în Laurenția Dascălu Jinga, Liana Pop (coord.), *Dialogul în româna vorbită*, Bucureşti, Editura Oscar Print, 143-148.
Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana (1999), *Conversația – Structuri şi strategii. Sugestii de pragmatică a românei vorbite*, Bucureşti, Editura ALL Educațional.
Johnstone, Barbara (ed.) (1994), *Repetition in Discourse: Interdisciplinary Perspectives*, vol I-II, Norwood, NJ, Ablex Pub. Co.
Khatchatourian, Elisaveta (2008), „Les marqueurs de reformulation formés à partir du verbe *dire*", în Marie-Claude Le Bot, Martine Schuwer, Elisabeth Richard (coord.) 2008 (a), *La reformulation, Marqueurs linguistiques et stratégies énonciatives*, Rennes, Presses Universitaires de Rennes, 19-33.
Le Bot, Marie-Claude, Martine Schuwer, Elisabeth Richard (coord.) (2008a), *La reformulation, Marqueurs linguistiques et stratégies énonciatives*, Rennes, Presses Universitaires de Rennes.

BDD-A19505 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

Le Bot, Marie-Claude, Martine Schuwer, Elisabeth Richard (coord.), (2008b), *Pragmatique de la reformulation, Types de discours – Interactions didactiques*, Rennes, Presses Universitaires de Rennes.
Manu Magda, Margareta (2011), „Prezentarea ca act. Aspecte lingvistice în româna vorbită actuală", în Laurenția Dascălu-Jinga (coord.), *Româna vorbită actuală* (ROVA). *Corpus şi studii*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 307-331.
Măgureanu, Anca (2010), „Argument pour le transphrastique – Les actes métalinguistiques", în Liliana Ruxăndoiu în colab. cu Liliana Hoinărescu (ed.), *Dialog, discurs, enunț*, Omagiu prof. Sorin Stati, Bucureşti, Editura Universității din Bucureşti, p. 27-45.
Miller, Robert D. (2011), *Oral Tradition in Ancient Israel*, Biblical Performance Criticism 4, Washington, Wipf and Stock Publishers.
Nølke, Henning (2009), „Types d'êtres discursifs dans la ScaPoLine", *Langue française* 164, p. 81-96.
Norén, Coco (1999), *Reformulation et conversation. De la sémantique du topos aux fonctions interactionnelles*, Stockholm, Upsala University.
Ong, Walter J. (1982/2002), *Orality and Literacy, The Technologizing of the Word*, London, New York, Routledge.
* * * *Originile creştinismului* (2002), Iaşi, Editura Polirom.
Passot, Frédérique (2008), „*I mean*, marqueur de reformulation en englais oral?" în Marie-Claude Le Bot, Martine Schuwer, Elisabeth Richard (coord.) 2008 (a), *La reformulation, Marqueurs linguistiques et stratégies énonciatives*, Rennes, Presses Universitaires de Rennes, p. 81-98.
Pennec, Blandine (2012), „La notion d'ajustement: motivation et application au champ des reformulations", *Épilogos* 3, 181-202.
Perelman, Chaïm et Lucie Olbrechts-Tyteca (2008), *Traité de l'argumentation. La nouvelle rhétorique*, Bruxelles, Éditions de l'Université de Bruxelles.
Perrot, Charles (1998), *Jésus*, Paris, Presses Universitaires de France.
Quesnel, Michel (2002), *Izvoarele literare ale vieții lui Isus*. În *** *Originile creştinismului*, Polirom, p. 172-176.
Rieger, Caroline L. (2003), „Repetition as Self-Repair Strategies in English and German Conversations", *Journal of Pragmatics*, 35 (1), p. 47-69.
Roibu, Melania (2008), *Mijloace lingvistice de realizare a funcției metacomunicative în limba română*, Teză de doctorat, Universitatea Bucureşti.
Rossari, Corinne (1990), „Projet pour une typologie des opération de reformulation", *Cahier de Linguistique francaise* 11, p. 345-359.
Rossari, Corinne (1994), *Les opération de reformulation. Analyse du processus et des marques dans une perspective contrastive français – italien*, Berne, Peter Lang.
Rossari, Corinne (2006), „Formal properties of a subset of discourse markers: connectives", în Kerstin Fischer (ed.), *Approaches to discourse particles*, Amsterdam, Elsevier, p. 299-314.
Roulet, Eddy (1987), „Completude interactive et connecteurs reformulatifs", *Cahiers de linguistique francaise*, 8, p. 111-140.
Sacks, Harvey, Emanuel A. Schegloff, Gail Jefferson (1978), „A Simplest Systematics for the Organisation of Turn Taking for Conversation", în *Studies in the Organisation of Conversational Interaction*, New York, San Francisco, London, Academic Press.
Săftoiu, Răzvan (2007), „Strategii de constituire a fondului comun de cunoştințe", în Liliana Ionescu-Ruxăndoiu (coord.), *Interacțiunea verbală* (IV II). *Aspecte teoretice şi aplicative*. *Corpus*, Bucureşti, Editura Universității din Bucureşti, p. 97-113.
Schegloff, Emanuel A., Gail Jefferson, Harvey Sacks (1977), „The Preference for Self-Correction in the Organization of Repair in Conversation", *Language*, 53(2), p. 361-382.
Schiffrin, Deborah (1987), *Discourse markers*, Cambridge, New York, Cambridge University Press.
Steuckardt, Agnès (2009), „Décrire la reformulation: le paramètre rhétorique", *Cahiers de praxématique*, 52, p. 159-172.
Ştefănescu, Ariadna (2007a), *Conectori pragmatici*, Bucureşti, Editura Universității din Bucureşti.

BDD-A19505 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

Ştefănescu, Ariadna (2007b), *O analiză pragmatică a conectorului conclusiv **aşa că***, în Liliana Ionescu-Ruxăndoiu (coord.), *Interacţiunea verbală (IV II) – Aspecte teoretice şi aplicative. Corpus*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, p. 45-73.

Tannen, Deborah (1989/2007), *Talking voice. Repetition, dialogue, and imagery in conversational discourse*, Cambridge, Cambridge University Press.

Vassiliadou, Hélène (2008), „Quand les voies de la reformulation se croisent pour mieux se séparer: *à savoir, autrement dit, c'ést à dire, en d'autres termes*", în Marie-Claude Le Bot, Martine Schuwer, Elisabeth Richard (coord.) 2008 (a), *La reformulation, Marqueurs linguistiques et stratégies énonciatives*, Rennes, Presses Universitaires de Rennes, p. 35-50.

Vion, Robert (1992), *La communication verbale. Analyse de l'interaction*, Paris, Hachette.

von Harnack, Adolf (2007), *Originea Noului Testament*, Bucureşti, Editura Herald.

Walton, Douglas, Fabrizio Macagno (2011), „Quotations and Presumptions: Dialogical Effects of Misquotations", *Informal Logic*, 31 (1), 27-55.

Wong, Jean (2000), „Repetition in Conversation: A Look at «First and Second Sayings»", *Research on Language and Social Interaction*, 33 (4), p. 407-424.

Zafiu, Rodica (2015) „Presentative Markers in Old Romanian: Divergent Changes in the Syntactic and Pragmatic Uses of *adică* and *iată*, în Gabriela Pană Dindelegan, Rodica Zafiu, Adina Dragomirescu, Irina Nicula, Alexandru Nicolae, Louise Esher, *Diachronic Variation in Romanian*, Cambridge, Cambridge Scholars Publishing, p. 425-454.

Dicţionare:

DA = (Academia Română) *Dicţionarul limbii române*. Sub conducerea lui Sextil Puşcariu. Tomul I. Partea I: *A–B*. Bucureşti, Librăriile Socec & Comp. şi C. Sfetea, 1913.

DELR = *Dicţionarul etimologic al limbii române*. Volumul I. *A–B*. Redactori responsabili: Acad. Marius Sala, Andrei Avram, membru corespondent al Academiei. Academia Română. Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti". Bucureşti, Editura Academiei Române, 2011, 473 p.

Surse de limbă veche:

Baza de date a DLR, Institutul de Lingvistică, Sectorul de lexicologie şi lexicografie.

BIBLIA (1688) = *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului şi Noului Testament.* Tipărită întâia oară la 1688 în timpul lui Şerban-Vodă Cantacuzino, domnul Ţării Româneşti. Retipărită după 300 de ani în facsimil şi transcriere cu aprobarea Sfântului Sinod, Bucureşti, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1988, 933 p.

CORESI, L. = Diaconul Coresi, *Lucrul Apostolesc. Apostolul* (1566). Bucureşti, Cultura Naţională, 1930. (Academia Română. Secţiunea literară. Texte de limbă din secolul al XVI-lea, reproduse în fascimile, îngrijite de I. Bianu. IV).

CORESI, TETR. = *Tetraevanghelul tipărit de Coresi. Braşov, 1560–1561, comparat cu Evangheliarul lui Radu de la Măniceşti, 1574.* Ediţie alcătuită de Florica Dimitrescu. Bucureşti, Editura Academiei Române, 1963, p. 39–167.

CORESI, EV. = Diaconul Coresi, [Carte cu învăţătură (1581)]. [Titlul original *Cartea ce se cheamă Evanghelie cu învăţătură...*] Publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici. Vol. I. Textul. Bucureşti, Atelierele Grafice Socec & Comp., 1914. (Comisia Istorică a României).

PO = *Palia de la Orăştie. 1581–1582.* Text – facsimile – indice. Ediţie îngrijită de Viorica Pamfil. Bucureşti, Editura Academiei Române, 1968.

BDD-A19505 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

VARLAAM, C. = Varlaam, mitropolitul Moldovei, *Cazania (1643)*. [Titlul original] *Carte românească de învățătură dumenecele preste an şi la praznice împărăteşti şi la svănți mari.* Ediție îngrijită de J. Byck. Bucureşti, Editura Fundațiilor, (Scriitori români vechi), 1943.

Surse de limbă contemporană:

IVLRA = Liliana Ionescu-Ruxăndoiu (coord.), *Interacțiunea verbală în limba română actuală. Corpus selectiv. Schiță de tipologie* (IVLRA), Bucureşti, Editura Universității din Bucureşti, 2002.

IV II = Liliana Ionescu-Ruxăndoiu (coord.), *Interacțiunea verbală* (IV II). *Aspecte teoretice şi aplicative. Corpus*, Bucureşti, Editura Universității din Bucureşti, 2007.

ROVA = Laurenția Dascălu-Jinga (coord.), *Româna vorbită actuală* (ROVA). *Corpus şi studii*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2011.

Pragmatics of Reformulation in Romanian. Discursive Functions of the Marker *Adică*

Abstract

Reformulation is a general feature of communication, with textual, cognitive, pragmatic and argumentative implications. It is both a metadiscursive and interdiscursive phenomenon, enabling a study from multiple perspectives. In the first part of our article, we provide a synthetic presentation of the main viewpoints of this subject in order to specify our theoretical framework and also our analytical tools. The second part of the article focuses on the discourse marker *adică*, considered to be prototypical for reformulation in Romanian. The study of contemporary functions of this pragmatic connector is preceded by a section which presents some considerations regarding its semantic evolution and etymology. Thus, the diachronic and synchronic approaches are related to offer a general perspective and a deeper understanding of the uses of *adică* in spoken Romanian. The analysis shows that referential, pragmatic, cognitive and argumentative functions are prevalent in oral communication, the metalinguistic values being rather unusual and restricted in specific discursive contexts.

Institutul de Lingvistică al Academiei Române „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”
Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13
lilianahoinarescu@gmail.com

BDD-A19505 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)